

É Romani Glinda

Den romska spegeln

september-oktober

Nr 5–2009

Pris 47 kronor

Om
romernas
situation
i Europa

Allt fler romska
ungdomar går
på gymnasiet

Sutka flamenko
med Svarta Safirer

Bokmässan 2009

Redaktören har ordet

Det känns oroligt när Thomas Hammarberg under en föreläsning på Stockholms universitet nyligen säger att EU inte har lyckats när det gäller flyktingfrågan. Det är ett av unionens största misslyckanden sade han. Jag tänker då på de asylsökande romer som kommer till Sverige.

Jag läser med bestörtning Gellert Tamas bok "De apatiska" där han avslöjar hur myndighetspersoner som Marie Hessle, som var regeringens samordnare för barn med uppgivenhetssyndrom, tillsammans med Annica Ring på migrationsverket, under flera veckor i hemlighet letar efter bevis på att apatiska barn inte är sjuka utan simulerar eller är drogade av sina föräldrar. De lämnar in en namnlista på misstänkta föräldrar till polisen i syfte att detta ska läcka ut till media. Korta mejl skickas mellan dem. Annica skickar "Vill bara tala om att nu har polisen läckt till media och bollen rullar". Marie svarar: "Har du några detaljer på vilka media?" Annica mejlar tillbaka: "Hittills bara tv4, våra informatörer funderar på att lägga ut informationen på verksnätet, jag applåderar. Vi måste bli mer offensiva" skriver Annica. Det var för övrigt Annica Ring på migrationsverket som firade en för henne lyckad avvisning med att bjuda kollegor på tårta och champagne.

I början av oktober kom Sachsska barnsjukhuset med en ny studie om apatiska flyktingbarn som visar att barnen inte simulerade eller blev förgiftade. Studien har gjorts på 29 sjuka barn som vårdats på Sachsska barnsjukhuset i Stockholm. Teorin om att flyktingbarnen blev apatiska på grund av att de drogats med lugnande mediciner stämmer alltså inte, enligt denna studie som gjorts av svenska barnläkare.

Studien av de svårt sjuka barnen som vårdades av Sachsska barnsjukhuset visar att det inte fanns några spår av lugnande eller sömngivande mediciner varken i blod- eller urinprover som togs på barnen. Inte heller är det troligt att barnen simulerade sitt tillstånd, enligt läkarna.

Vem är det nu som ljuger?

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
Bengt O Björklund
Mirelle Gyllenbäck
Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Brobyggare i Linköping	sid. 4-5
En romsk akademiker	sid. 6-7
Allt fler romska ungdomar på gymnasiet	sid. 8-9
Thomas Acton	sid. 10-11
Bakro	sid. 11
Möte med Sabina	sid. 12-13
Apatiska barn	sid. 13
Svarta Safirer med ny CD	sid. 14-15
Bokmässan	sid. 16-20
Romska flyktingar diskuterades i Linköping	sid. 21-24
Se upp, Zigenare! Utställning i Helsingfors	sid. 24-25
Thomas Hammarberg har blivit hedersdoktor	sid. 26-27
Kaffe med kommissionär	sid. 27
Romer på arbetsmarknaden	sid. 28
Bokrecensioner	sid. 7, 19, 20
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen på Musikens hus i Göteborg där den Svarta safiren Seljadin Memet spelade darbuka.
Foto: Bengt O Björklund.

Tidningen stöds av:

Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamn Tryck & Media

ISSN 1651-3258

För närvarande pågår samtal om en sanningskommission om romer. När kommer detta att tas upp för diskussion på regeringsnivå? Är det inte dags att börja granska Migrationsverkets cyniska syn på romska flyktingar och polisens brutala agerande vid de avvisningar de beordrat.

Var finns det humana tänkandet i vår regering och bland beslutsfattarna på

migrationsverket? När börjar man se över och applicera barnkonventionen med sina tydliga direktiv?

Även om boken "De apatiska", som handlar om makt, myter och manipulation, blir sågad av olika kritiker, finns det en dokumenterad sanning i den. En sanning som Ingrid Schiöler och vi romer kan skriva under.

Vad tänker regeringen göra åt romernas situation i Europa?

Fråga till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni.

Historien upprepar sig, och även denna gång följer tragedierna på varandra utan någon större uppmärksamhet. Under hundratals år har romer förföljts och diskriminerats, och Sverige har inte utgjort något undantag. Trettioalets kalla vindar breder ut sig över världen samtidigt som den ekonomiska krisen breder ut sig. Högerextrema partier går framåt och syn-dabockstänkandet breder ut sig dag för dag. Amnesty International rapporterar om ökande diskriminering, förstörelse av bostäder, hot, våld och även mord i flera länder i Europa. I Ungern har minst sju romer blivit mördade under året i vad som kan beskrivas som rena pogromer, i Italien registreras romska barn och deras familjer. Lynchmobbar kastar brandbomber mot romska läger.

Sverige tvångsavvisar fortfarande romer till Kosovo trots rapporter om fruktansvärda förhållanden i flyktinglägren där. I Sverige är situationen ännu inte lika brutal, men klimatet hårdnar. Just nu har DO fått en anmälan mot en bensin-macksägare i Dalarna som nekade romer att komma in på macken. Man måste fråga varför inte Sverige agerar tydligare

för att vända utvecklingen och därmed slå vakt om romernas mänskliga rättigheter.

Sveriges regering har nu chans som EU:s ordförandeland att kritisera och kräva att diskrimineringen av romer upphör. Det är dags att regeringen tar bladet ur munnen att talar klartext om det hot som romer lever under i Europa. Vi får aldrig låta förföljelser passera under tystnad. Då blir vi själva en del av förföljarna.

Jag vill därför fråga: kommer regeringen inom ramen för ordförandeskapet att agera i fråga om den förföljelse och diskriminering av Romer som sker inom EU?

2009-09-03

Siv Holma (v)

Svar på fråga 2008/09:1205 av Siv Holma (v) Romers situation i Europa.

Siv Holma (v) har frågat mig om jag, inom ramen för Sveriges ordförandeskap, kommer att agera i fråga om den förföljelse och diskriminering av romer som sker inom EU.

Romernas situation, såväl i Sverige som i övriga Europa, är en mycket

angelägen fråga för regeringen.

Under det svenska ordförandeskapet har jag sett till att romernas situation särskilt kommer att tas upp vid ett antal tillfällen. Det kommer t.ex. att ske vid Equality Summit i november då också Diskrimineringsombudsmannen kommer att presentera en särskild rapport om diskriminering av romer. Sverige kommer även att tillsammans med Europarådet stå värd för ett informellt möte om roma-frågor i Bryssel då diskriminering, antiziganism och våld mot romer kommer att diskuteras. I anslutning till detta möte kommer Sverige att tillsammans med kommissionen stå värd för det andra mötet i den integrerade europeiska plattformen för inkludering av romer. EU:s byrå för grundläggande rättigheter anordnar också ett möte i Sverige i december vid vilket romafrågan särskilt kommer att diskuteras.

För övrigt lyfts frågan om skydd för särskilt utsatta grupper fram i kommissionens meddelande KOM (2009) 262/4 Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa i allmänhetens tjänst, som presenterades i juni. Meddelandet kommer att ligga till grund för de diskussioner om ett nytt flerårigt arbetsprogram som kommer att föras under det svenska ordförandeskapet (Stockholmsprogrammet). Kommissionen anser att EU och medlemsstaterna bör förena sina ansträngningar när det gäller särskilt utsatta grupper – inte minst romers – integration i samhället, bland annat i skolsystemet och på arbetsmarknaden, och för att förebygga våld mot dessa grupper. EU kommer att avdela resurser från strukturfonderna för romers integration och samtidigt se till att befintliga bestämmelser mot eventuell diskriminering av romer tillämpas.

De erfarenheter, slutsatser och åtgärder som vidtas under det svenska ordförandeskapet kommer bland annat att tas om hand inom ramen för det Roma Summit som kommer att genomföras under det spanska ordförandeskapet 2010.

Stockholm den 15 september 2009

Nyamko Sabuni

*Rabié Ramadani och
Janus Ramadani.*

Brobyggare i Linköping

Janus Ramadani är brobyggare i Linköping mellan kommunen och de romer som bor där. Han är anställd av socialstyrelsen.

Rabié Ramadani har en gymnasieutbildning med sig från Kosovo.

Text och foto: Mirelle Gyllenbäck

– Jag kom till Sverige 2003 som asylsökande. Efter att jag hade fått uppehållstillstånd flyttade jag till Linköping där jag gick en SFI kurs i två månader.

Sedan började han söka arbete.

– Det var min handläggare för introduktionsersättning för flyktingar på kommunen som tipsade mig om en praktikplats på en skola där det går romska barn. Där arbetade jag i nio månader. Jag skulle vara en brobyggare mellan skola och föräldrar. Ofta uteblev barnen eller så kom de för sent till skolan. Skolan kände en oro över att de inte hade någon bra kontakt med föräldrarna. På grund av språket kunde de inte kommunicera med varandra. Föräldrarna i sin tur hade lika svårt att kontakta skolan för att anmäla barnens frånvaro på grund av sina svårigheter med svenskan. På så vis blev jag även tolk mellan barnens föräldrar och skolan och nu fungerar det bättre, säger Janus.

Och på den vägen är det.

– Min nuvarande chef Margareta Johansson och Almaz Adulla, min tidigare handläggare för introduktionsersättning hade varit på en föreläsning på kommunen, där Marian Wydow från Malmö berättade om sitt arbete som brobyggare mellan kommun och romer i Malmö.

Linköpings kommun blev intresserad av Marian Wydows arbete och ville skapa en liknande bro mellan skolan och de romska barnen och deras föräldrar.

– Margareta Johansson som redan hade funderingar på att ha en brobyggartjänst i kommunen frågade Almaz Adulla om han kände någon som skulle kunna passa för detta uppdrag och han i sin tur rekommenderade mig till det nya projektet som ingår i socialtjänstens Råd och Stöd för barn och familjer.

Janus Ramadani fick tjänsten som i

början var en provverksamhet.

– Nu har jag arbetat där i två och ett halvt år. Mitt arbete ingår i en verksamhet hos kommunen. Det har gjort att jag har kommit i kontakt med nästan alla romer som kommer från Balkan i kommunen, framför allt med barn och ungdomar från låg- och mellanstadiet och elever på högstadiet.

Det bor mellan sextio och sjuttio romska familjer i Linköpings kommun.

– När grannar till ett antal romska familjer klagade på att barnen var högljudda under sina lekar på gatorna, samlade jag ihop dem och lånade kommunens lokaler och idrottsanläggningar. Nu spelar de fotboll i olika åldersgrupper. En del av dem är så duktiga att vi kommer att söka oss till korpen i september, kanske med ett helromskt fotbollslag. Vi hoppas att få spela mot det romska fotbollslaget Romanó Merako i Katrineholm. Eftersom vi har möjlighet att låna olika lokaler, har vi tagit tillfället i akt att låna lokaler i skolan för de ungdomar som är intresserade av den romska musik som spelas på Balkan. I skolan

kan vi även låna de instrument som krävs. Vi har en duktig romsk musiker som hjälper oss. Allt detta sker under min arbetstid som är fram till klockan fem, berättar Janus.

Janus Ramadani hjälper många romska familjer med att bland annat fylla i olika formulär och svara på olika skrivelser till myndigheterna.

– Jag kan även hjälpa till med att ringa till olika myndigheter som tolk. Det är viktigt för de romska familjerna att få en bra information, att de känner en trygghet i att jag kan förklara för dem mer ingående om den information som de fått på svenska. Antingen gör jag det på romanés eller på det språk som de själva väljer att tala. Det är inte alla som förstår alla lagar och regler, därför måste man ta tid på sig för att på ett enkelt sätt förklara för dem.

Det bor även andra romer än de från Balkan i kommunen.

– Men dem har vi för närvarande ingen kontakt med. Vi känner till exempel inga från resandegruppen och bara ett fåtal svenska romer från kelderashgruppen.

Janus Ramadani kontrakt går ut i december.

– Men alla kommunpolitiker säger att verksamheten inom råd och stöd kommer att fortsätta med en förlängning i första hand fram till 2011. Sedan talas det om ett femårigt kontrakt, men det får framtiden utvisa, säger Janus Ramadani.

En romsk hemspråkslärare

Rabié Ramadani har en gymnasieutbildning med sig från Kosovo. Som alla andra som kommer till Sverige gick även hon på en SFI utbildning. När hon var klar med den hörde hon talas om att de behövde en romsk elevassistent och tolk på Skäggetorpskolan. Kort därefter fick hon även en praktiktjänst som hemspråkslärare på samma skola.

I Skäggetorpskolan går det cirka femton elever, sammanlagt i Linköpings kommun har vi sextio romska elever, varav femton av dem går på högstadiet.

– Det är dem jag hjälper under skoltiden. Vi kunde se att eleverna hade svårighet med romanés eller med é romani chib som det också heter. De blandade ofta språket med svenska, albanska och serbiska ord. Det är lätt att man tar till ett ord på svenska när man i brådskan inte kommer ihåg vad ordet är på vår varietet som är arli. Det är ett jätteproblem att det inte finns några romska färdiga läromedel i arli att tillgå. Vi försöker att hitta skolböcker i andra länder på vår varietet, men även det är svårt. Och så måste vi söka medel för att kunna köpa dessa böcker. Vi hoppas att kommunen kan bistå med det som behövs, vi ska ju fortsätta till december 2010, säger Rabié som nu har arbetat som hemspråkslärare i åtta månader.

Med eleverna på lågstadiet lockar Rabié Ramadani fram språket under olika lekar och samtal. När de målar söker de det romska ordet på det avbildade objektet.

– Det ska vara roligt att lära, säger Rabié Ramadani.

Alla romska elever kan delvis tala romanés, men de kan inte skriva.

– Det är bara nu på sista tiden som vi romer har börjat skriva på romanés. Det

är delvis därför det inte finns så många skrivna böcker som vi kan ha till vårt förfogande. Just nu har jag bara en bok på arli från Makedonien, där vi var flyktingar i två år. Boken tillhör min dotter. Hon hade den då hon gick i skolan där.

I Rabié Ramadani's uppdrag ingår att tala om familj, kultur och tradition.

– Det är ofta vi talar om mat. Med de äldre eleverna talar vi om olika yrkesutbildningar.

I början var det inte ett problemfritt jobb.

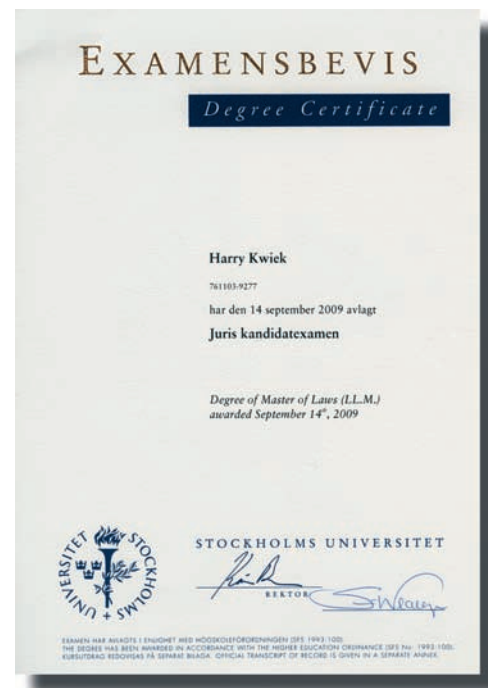
– Det fanns föräldrar som frågatsatte hemspråksundervisningen. Det sa att deras barn redan kunde romanés, vilket är delvis sant, men de kan inte skriva på romanés. En del föräldrar sa att det behöver man inte kunna. I vilket sammanhang ska man använda det? Men nu känns det bättre och vi har fått fler ungdomar som är intresserade av sitt språk och sin kultur.

Rabié berättar också att några romer i Linköping har registrerat en förening i syfte att engagera barn och ungdomar med sport och andra hälsogivande aktiviteter. Rabié Ramadani kan även hjälpa barnen på eftermiddagarna med sin utbildning.

Harry Kwiek.

En rom med visioner

Harry Kwiek är en ung romsk man som envist har kämpat mot ett mål. Han är den förste romske man i Sverige som har tagit en juristexamen.

– En dag vill jag öppna en egen byrå där jag kan ge råd och stöd till de romer som behöver, säger han.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Att det var just jurist Harry skulle bli kan vid första anblicken te sig lite märkligt. Båda hans föräldrar är kulturpersonligheter.

– Min far, Josef Masio Kwiek, har varit artist sedan han var mycket ung. Han har bland annat varit sångare i ett mycket känt rockband i Polen. Han träffade min mor, Regina Kwiek, i mitten av sextiotalet. Hon var då verksam i gruppen Terno där hon dansade.

Bara kultur i sin bakgrund alltså, så hur kom det sig då att det var just jurist han ville bli?

– En bra fråga säger Harry och skrattar. När jag gick i grundskolan var historia och samhällskunskap mina favoritämnen. Jag tyckte det var intressant att läsa om hur ett land fungerar, vilka lagar och reg-

ler det är som styr och hur man som person kan påverka systemet.

Och på den vägen är det. Harry berättar att teveserien Lagens änglar var ett favoritprogram.

2004 började Harry sin juristutbildning på Stockholms universitet.

– Det kändes mycket roligt till att börja med. Jag var mycket nöjd över att jag hade kommit in. Jag hade sökt till både Stockholms och Uppsala universitet. Det var något helt nytt och jag kände mig mycket optimistisk inför framtiden.

Men det var en riktig utmaning att påbörja en femårig utbildning.

– Det är sant. Även om man har kommit in finns det inga garantier för att man lyckas slutföra utbildningen.

Första året gick som en dans, men

sedan blev det värre.

– Då gick vi in på ett helt nytt rättsområde som jag inte hade någon kunskap alls om. Det tog längre tid att lära sig, men jag hade en stark drift att klara av det hela.

Det var civilrätt som Harry läste under det andra året.

– Den är känd inom universitetsvärlden som "Väggen" man måste ta sig över, förklarar Harry.

De resterande tre åren var inte lika svåra.

– Då blev de intressantare ämnen som vi läste. Bland annat straffrätt, förundersökning och rättspsykologi.

Den sista terminen får eleverna välja en särskild inriktning på den juridik man vill utöva.

– Jag valde då att inrikta mig på straffrätt eftersom jag är en humanjurist och vill hjälpa människor. Affärsjuridik har aldrig varit min grej.

Nu är Harry en utbildad jurist, men för att kunna kalla sig för advokat krävs några års erfarenhet från arbete på en advokatbyrå.

Harry tror att hans utbildning kan leda till att fler romer utbildar sig.

– Så är det. I och med att jag har klarat av en juristutbildning kan även andra romer klara av att göra detta.

Harry kommer att plugga vidare på Westminster University i London under ett år.

– Jag vill lära mig om något som kallas för ”common law”, något som skiljer sig från svenska rättsregler. Efter det ser jag

fram emot att kunna öppna en egen byrå där jag kan ge råd och stöd till romer. Med min utbildning tror jag det är lättare att arbeta med romska frågor i ett Europaperspektiv. Här i Sverige kan romska ungdomar utbilda sig gratis, i andra delar av Europa lever romerna i misär utan möjlighet till utbildning över huvud taget. Det är dags att romerna gör sin röst hörd och jag, som själv är rom och känner till problemen med diskrimi-

nering och förföljelse, har lättare att angripa problemet. Jag har ju kunskapen om hur man kan slå tillbaka med hjälp av lagar, regler och konventioner.

Redan nu i höst flyttar Harry till London för att påbörja sin acklimatisering och börja förbereda sig inför de kommande studierna som börjar hösten 2010.

– Det ska bli roligt att komma bort ett tag och göra något helt annat, säger en mycket nöjd Harry Kwiek.

Hundätarna i Svinia

Vi får vara tacksamma för små bokförlag som ger ut viktiga böcker.

I Hässleholm ligger Bokförlaget Perenn som specialiserar sig på litteratur med anknytning till Central- och Östeuropa. Här har nu utkommit Hundätarna i Svinia av Karl- Markus Gauss i översättning av Per Nilson. Det är en tunn bok till sidantalet men inte till innehållet.

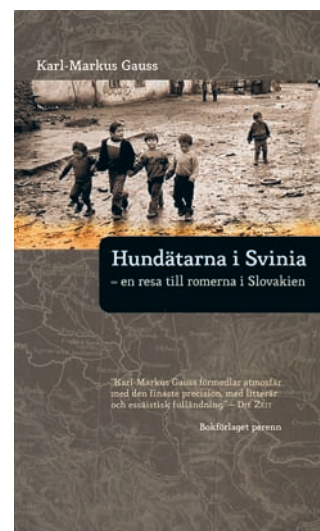
Karl- Markus Gauss räknas som en av Österrikes främsta essäister. Han skildrar gärna ”perefierins Europa” och i den här

boken gör han en resa till fattigdomen och misären i Slovakiska byar. Gauss språk är tätt och beskrivningar är drastiska, han försköner inte människorna han beskriver, ändå blir han inte fördomsfull.

Det är skickligt och upprörande.

Gunilla Lundgren

Hundätarna i Svinia
-en resa till romerna i Slovakien
av Karl- Markus Gauss
Bokförlaget perenn 2009

De apatiska

Gellert Tamas nya bok ”De apatiska” är skrämmande läsning och visar hur makt-havare, högerextremister och andra styr en cynisk uppfattning att allt bara är en bluff för att asylsökande familjer ska kunna stanna i Sverige, att de apatiska barnen är en myt som inte har något att göra med barnens traumatiska förflutna.

I olika fallbeskrivningar avslöjar Gellert myndighetspersoner i sitt agerande och i sina uttalanden. Allt går ut på att misstänkliggöra dessa barn som redan varit med om mer än vad någonsin ett svenskt barn kommer att få uppleva under hela livstid.

I djupt gående intervjuer med namngivna personer inom både vården, polisen och

migrationsverket låter han dessa företrädare försöka förklara all den missinformation som sprids om dessa barn. I inget fall finns de belägg för att barnen skulle vara drogade av familjen eller instruerade att förhålla sig apatiska. Det finns inga belägg för att barnen lever upp på nätterna och äter.

För många av de inblandade myndighetspersonerna verkar frågan om de apatiska barnen närmast ha blivit ett internt skämt, något man cyniskt skjuter ifrån sig.

Som chefsläkare Kimmy Lindholm på Sundsvalls sjukhus sade:

– Man kan inte behandla politiska problem med sjukvård.

Bengt O Björklund
De apatiska/Natur & Kultur 2009

*Bilden har inget med artikeln att göra.
Foto: Hans Caldaras.*

Allt fler romska ungdomar på gymnasiet

Helsingborgs kommun har gjort en kartläggning av de romska barnens situation i kommunens skolor. Det är Stefano Kuzhikov, integrationshandläggare, som har gjort kartläggningen som vi här publicerar nästan i sin helhet.

Text: Bengt O Björklund

Syftet med kartläggningen är att undersöka hur många elever med romsk bakgrund som finns i gymnasieskolan, samt hur deras situation ser ut. Undersökningen omfattar både kommunala och fristående gymnasieskolor.

I kartläggningen konstateras det att de flesta eleverna med romsk bakgrund finns i de kommunala skolorna.

Undersökningen har gjorts genom att gå igenom klasslistor samt underlag från intagningsnämnden. Stefano Kuzhikov har även besökt skolor och samtalat med eleverna. Sammanlagd har han hittat 54 elever med romsk bakgrund. Av dessa är 33 pojkar och 21 flickor. Det är mer en fördubbling från tidigare kartläggning som gjordes 2004.

28 romska elever sökte sig vidare till gymnasieskolan 2008. Stefano Kuzhikov har varit i kontakt med Navigatorcentrum, dit ungdomar söker sig som har hamnat i utanförskap. Där

var 27 ungdomar inskrivna.

– Vi vet faktiskt inte riktigt vad de elever som har slutat grundskolan och de som har hoppas av skolan gör. Men en del av ungdomarna mellan 16-24 år är gifta och har skaffat arbete, säger Stefano Kuzhikov.

På Filbornagymnasiet finns det 16 romska elever, tio pojkar och sex flickor. Nio av dem läser årskurs 1. (Tre av dem läser Individuell studieplan, två finns på Industriprogrammet, tre finns på MP, Mediaprogrammet, och en finns på Programinriktat individuellt program.) Tre går årskurs 2. (En finns på Industriprogrammet, En finns på Mediaprogrammet, och en finns på Samhälle-/idrottsprogrammet.) Två går årskurs 3. (En finns på Barn och fritid, en finns på Pedagogprogrammet, och två elever går i särskolan på nationella programmet.)

På Rönnowska gymnasiet finns 16 elever, 13 pojkar och tre flickor. Nio av dem

läser årskurs 1. (Fyra finns på Fordonsprogrammet, två finns på Byggprogrammet, en finns på Gymnasie-särskola Teknikprogram, en finns på IV, Individuell studieplan, och en finns på Hotell och restaurangprogrammet.) Fem läser årskurs 2. (En finns på Fordonsprogrammet, en på Elprogrammet Dator-teknik, en på Elprogrammet Automatik, en finns på Byggprogrammet husbyggnad och en finns på Hotell och restaurangprogrammet.) Två läser årskurs 3. (En finns på Hantverk träprogrammet, och en finns på Hotell och restaurangprogrammet.)

På Nicolaiskolan/Skolstaden finns sex elever, fyra pojkar och två flickor. Tre av dem läser årskurs 1. (Tre finns på Handelsprogrammet, två läser årskurs 2, två finns på Estetiska programmet, en läser årskurs 3 och en finns på Individuella programmet.)

På Olympiaskolan/Skolstaden finns sex elever, tre pojkar och tre flickor. Tre av dem läser årskurs 1. (Två av dem finns på Individuella programmet, en finns på Handelsprogrammet). Två läser årskurs 2, (en finns på Estetiska programmet och en finns på Handelsprogrammet). En läser årskurs 3 på Individuella programmet.

På Tychobraheskolan/Skolstaden finns fem elever, tre pojkar och två flickor. Två av dem läser årskurs 1. (En finns på Handelsprogrammet, en finns på Individuella programmet.) Två läser årskurs 2. (En finns på Samhällsprogrammet och en på Handelsprogrammet), en läser årskurs 3, Handelsprogrammet.

På Culturagymnasieskola finns två elever, två romska flickor. Bägge läser årskurs 3. (En finns på samhällsprogrammet, idrott och hälsa och en finns på Handel och administration.)

På Petri vårdgymnasiet finns tre elever, tre flickor. Två av dem läser årskurs 1. (Bägge finns på Omvårdnadsprogrammet, Aktivitet och hälsa) och en läser årskurs 2, Omvårdnadsprogrammet, Barn och ungdomsomsorg.

Närvaro

Det är en god närvaro för en stor del av de romska eleverna. Man ser ständiga förbättringar. Fortfarande är det så att de elever som presterar sämre även har sämre närvaro. Men det finns undantag. Duktiga elever med stor kapacitet som arbetar bra, men som på grund av personliga och sociala skäl inte kommer eller försvinner från lektioner.

Svårigheter/brister

De sociala problemen kolliderar med elevernas skolgång. Elever som har svårigheter med läsning och inläring. Det är också uppenbart att romska föräldrars bristande skolbakgrund inte bara skapar motivationsproblem, det utgör också ett reellt undervisningshandikapp för barnen.

Den svenska skolan bygger på en hög grad av föräldramedverkan, inte minst i relation till barnens kunskapsinhämtning. Hjälpt med läsläsning och hjälp med att förklara vad som händer i omvärlden ses normalt som en uppgift där föräldrar har en viktig uppgift. Detta stöd i hemmen saknas ofta i romska familjer.

Den mycket höga arbetslösheten hos romer gör också att föräldrar har svårt att vara förebilder för sina barn.

Vad fungerar bra

I Helsingborg, arbetar man med en kombination av stödundervisning och läshjälpt inom skoltidens ram. På så sätt har man lyckats med att få eleverna till skolan. Detta beror dels på kunnig personal och en målmedveten "hämtningspolitik", dels på att skolan har en resurslärare som utgör en mycket viktig länk mellan skola och hem.

Det som också fungerar bra är modersmåsläraren som har social kompetens och de viktiga kulturella koderna i den romska gemenskapen.

I Helsingborg finns även en integrationshandläggare som arbetar med romska barn och ungdomars skolsituation. Hans uppgifter är bl.a. att tillsammans med skolan och föräldrar hitta metoder som underlättar barnens skolgång.

Elever och föräldrar är mer positiva till skolan och kommer oftast till enskilda samtal. Föräldrarna är mer medvetna om skolans betydelse både när det gäller pojkar och flickor. Även om antalet flickor som fortsätter i gymnasiestudier är lägre än antalet pojkar, har det skett en stor förbättring jämfört med tidigare kartläggning 2004. Elevernas inställning till skolan är bra, de tar eget ansvar och vill gå i skolan.

Vad är viktigt

Fortfarande finns en stor okunnighet om de särskilda rättigheter som de nationella minoriteterna har. Ansvar för vem som informerar de nationella minoriteterna om deras rättigheter bör vara tydlig.

Det är viktigt att kommunen har särskilda insatser för romska elever, som måste genomföras och planeras med kontinuitet. Satsning på lärarassistenter har visat sig fungera bra, men dessa behöver handledning och fortbildning.

En trygg skolmiljö och samverkan med föräldrar är av mycket stort betydelse för romska elevers skolgång. Skolors uppföljning av elevers frånvaro bör ges hög prioritet, där det uppsökande arbetet är mycket viktigt.

Kommunen bör vidta insatser för att

höja andelen romska elever som utnyttjar modersmålsundervisningen genom att anställa romer från olika grupper med olika dialekter som lärarassistenter och modersmålslärare. Assistenternas uppgifter är mycket viktiga då de har de sociala koderna som underlättar kontakterna mellan hem och skola och kan stödja eleverna i skolan.

Idag är de förhållandevis få romska elever som tar del av modersmålsundervisningen då en del elever inte vill visa sitt romska ursprung. Informationen till föräldrarna måste bli bättre, då romska föräldrar inte känner till barnens rättigheter till modersmålsundervisning. Här skulle skolorna också kunna arbeta aktivt med att höja romernas status genom att t.ex. bjuda in romska föreläsare samt visa den romska kulturen.

Skolorna skulle också kunna förbättra rutinerna när det gäller modersmålsundervisningen. Klasslärare/mentorer skulle kunna informera om modersmålsundervisningen samt hjälpa familjerna att fylla i ansökan under utvecklingssamtal.

För att underlätta gymnasieelevernas skolgång på IV, individuell studieplan och PRIV, program inriktad individuell program, skulle dessa kunna erbjudas läshjälpt i kärnämnen.

Avslutning

Det är fler romska barn som söker vidare till gymnasieskolan än tidigare och man ser en ständig ökning. Gymnasieskolan är ett viktigt steg mot romernas inträde i skolvärlden, där grunden och förutsättningarna till romernas integration i samhället skapas.

Man får inte glömma att romerna är den grupp som har levt i utanförskap under många år och att det inte är så konstigt att det fortfarande finns brister inom skolan. Det är trots allt en positiv bild av de romska barnens skolsituation som visas i kartläggningen. Det är mycket viktigt att romska elever fortsätter sin skolgång och blir de förebilder som vi idag saknar.

Mannen som gör vad som faller honom in

Nyligen kommen från den årliga Gypsy Lore Society konferensen i Helsingfors fick vi en pratstund med den engelske lingvisten Thomas Acton hemma hos Adrian Marsh i Huddinge.

Text och foto: Bengt O Björklund

Thomas Acton pratade bland annat om studerande romer som inte berättar om sitt romska ursprung.

– Det är viktigt att man är uppriktig om sitt ursprung, men om någon inte känner sig trygg ska man inte tvinga dem. Jag hade en kvinnlig student som inte berättade om sitt romska ursprung förrän efter ett par år. Ta Colin Clark till exempel. Det tog tjugo år innan han berättade om sitt resandeursprung och han är en av de stora inom Romani studies.

Thomas Acton talade även om sin lingvistiske motståndare professor Yaron Matras som han tycker har en positivistisk syn på språket, men Thomas beundrar honom också, särskilt för Romani: A linguistic introduction, en bok om romanés Matras publicerade 2002.

– Det är det bästa som någonsin skrivits

om romanés och alla dess dialekter. Han skriver så att man verkligen kan förstå och han har ett zen-sätt att visa hur det hela fungerar. Modern romanés är idag ett rikt språk med många ord för samma sak. Hans bok visar på hjärtat av ett levande språk.

Thomas Acton ser en risk i att en grupp bara ser till sin egen dialekt och utgår från att den är den enda sanna. Han menar också att det finns en risk i att man ser ner på de olika resandedialekter som talas idag.

– Ta de engelska resandes språk till exempel, som består av åttio procent engelska, många ord som dessutom är av gammalt slag. Och så är det med resandespråk i alla de länder där dessa dialekter talas. De har tagit till sig majoritetsspråket i mer eller mindre hög grad.

Thomas Acton berättar om när den

resande överklassen kördes ut ur England under 1500-talet. Kvar blev bara den resande arbetarklassen.

– Det var under Elisabeth I detta hände. Hon var som Englands Stalin och var den förste som började med antisemitism och rasism. De romer som överlevde hade beskyddare på landsbygden.

1500-talet såg en resandekultur som växte fram med ett nytt resandespråk.

– De irländska resande hade ett eget språk redan tvåhundra år innan, men de ser sig inte som romer. Det gör däremot både de engelska och de walesiska resande. I Skottland kan man inte komma överens om vad man är. Bill Clinton kommer ju från en sådan skotsk resandefamilj.

Thomas Acton berättar en historia om hur han träffade ättlingen till den siste romske kungen på en pub i Kirkyetholm i Skottland. Han hade hört talas om honom och hade rest dit specifikt för att träffa honom.

– När jag kom in i puben frågade jag efter honom och han blev utpekad för mig. Han var mycket trevlig och jag hade

en fantastisk tid där. Det visade sig att alla på puben var resande.

Thomas följde sedan med ättlingen hem.

– De resande i Kirkyetholm säger att de är de enda autentiska romerna som finns kvar. I hundrafemtio år har de skrivit ner sin historia.

I England har intresset för romer var svalt. Men det har funnits många som kunnat göra karriär på de resande.

– Innan 1989 var det ingen som intresserade sig för romer i England. Det var inte alls som i Sverige. Men sedan 40-talet har akademiker kunnat göra karriär i ämnet resande. De flesta av dessa experter hjälpte regeringen i att utforma en politik, men det fanns ett fåtal som förde de resandes talan. Själv har jag fått mycket mer än jag någonsin kommer att kunna ge tillbaka.

Just den problematiken att Thomas själv inte är resande eller rom har erbjudit tillfällen att argumentera för sin rätt att sälja sina böcker i ämnet resande.

– Det har hänt att jag har mött romer i Europa som säger att de borde få mina böcker gratis, men då säger jag att jag minsann försöker tjäna allt jag kan, att ni romer minsann tjänar pengar på oss gajé, så varför ska inte jag göra det. Då brukar de skratta och betala.

Vi frågade Thomas vad han tycker om idén med de romska pass som cirkulerar nu.

– Det är ingen ny idé. Stevonikolac sålde egna pass för länge sedan. IRU är ett politiskt parti och passet är inget annat än ett medlemskort till partiet. Det verkar mer vara ett skämt som påvisar illegaliteten med gajépass. Det verkar

också vara så att IRU vill ha rätten att säga vem som är rom eller inte.

När det gäller romsk representativitet har Thomas en del kontroversiella tankar.

– Tanken att alla romer ska tala med en röst är något helt odemokratiskt. Det är ett stalinistiskt krav, alla måste ha rätt att ha olika synpunkter och åsikter. ERTF som paraplyorganisation är ett odemokratiskt projekt som gajé sponsrar. Jag har i fyrtio år arbetat med organisationer som är emot olika regeringar, organisationer som helt styrs av romer. De organisationer som betalas av romer, arbetar för romer. De som finansieras av regeringar arbetar för regeringar. Jag har arbetat för romer och resande i hela mitt liv och jag vill arbeta med de romer som vill förändra världen. Det finns just nu stora faror, men även stora möjligheter, säger Thomas Acton.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Sabina Baltzar Roth.

Ett möte med Sabina

Det var i 2004 års Fame Factory audition som hela svenska folket fick se och höra Sabina Baltzar Roth för allra första gången. Med en pipa som heter duga sjöng hon sig in i tävlingen med musikalsången "The Phantom of the Opera" med ett klockrent C som en sopran, detta trots Bert Karlssons kommentar: "Hon är jätteduktig, men är man så överviktig är det kört".

Text och foto: Domino Kai

Jag möter Sabina på ett café i Gamla stan i Stockholm. Vi beställer in varsin caffè latte varpå jag ber henne beskriva kort vem hon är.

– Jag är 32 år gammal, en sing- och songwriter artist och jag har sjungit professionellt sedan 2003. Till min natur är jag sprallig, gillar att skratta mycket, tycker om att uppleva nya saker och älskar att tillbringa mycket tid med min familj som är viktig för mig.

– Jag blev fosterhemsplacerad när jag var väldigt liten. Mina syskon blev också placerade på fosterhem. Det här var ett stort problem på 1970-talet, istället för att samhället skulle ge stöd så löste man

det hela med splittring. Romerna hade det fattigt då och många kunde inte ta hand om sina familjer. Så här var det även bland en del av majoritetsbefolkningen, så det var inte enbart ett romskt problem, säger Sabina.

– När jag växte upp hos min fosterfamilj, fick jag under min barndomstid ofta höra vad jag hade för påbrå, att jag var en "zigenarunge" eller en "tatarunge". Det här sa även andra runtomkring om mig. Det här stärkte min känsla av att jag var annorlunda. Jag minns även att jag tidigt lekte med spetsgardiner som jag virade runt mig och lekte att jag var en prinsessa. Idag kan jag förstå att detta var ett sätt att bearbeta vem jag var.

När hittade du sången inom dig?

– Jag var 7-8 år gammal då jag började sjunga mer och mer. Jag kände och såg att det var något jag var duktig på då. Folk lyssnade och sade att jag sjöng bra. Detta stärkte mitt självförtroende. Det gav mig glädje och tröst, det var som balsam för min själ när jag kände mig ensam. Under hela skoltiden försökte jag anpassa mig som alla andra, men jag gav aldrig upp mitt sjungande. När jag var 15 år bildade jag mitt första band i Eskilstuna. Vi anmälde oss till 1996 års musiktävling, CULT-96, och vann den. Därefter hade vi spelningar då och då på olika platser. Att stå på scen och möta publiken fick mig än mer att tänka i banorna att jag skulle göra karriär.

Hur sökte du dig till Fame Factory?

– Jag arbetade redan innan på Engelen, en restaurang i Gamla stan som ingår i koncernen Wallmans salonger. Jag blev uppmuntrad av ägaren att söka till säsong tre, 2004 års Fame Factory.

Hur arg blev du av Bert Karlssons kommentar om dig?

– Jättearg, jag kände mig väldigt kränkt! Visst har alla rätt till sin åsikt, men det du inte kan säga till mig rakt i ansiktet kan du behålla för dig själv.

Hur är er relation idag?

– Idag är vi vänner, vi försonades snabbt efter den händelsen med Bert i juryn. Han är inte sen med att be om ursäkt om han har gått över gränsen.

Vad är din känsla från den här tiden?

– Fame Factory var en otroligt mäktig upplevelse. Man blev så påpassad hela tiden, alltid var det något på gång. Att få stå på Globens scen med så många i publikhavet som sjöng med i mina sånger, kan det bli mer fantastiskt. Alla deltagare som har påverkat en, ja det finns verkligen många fina minnen. Efter den här tiden tillbringade jag i stort sett tre hela år på vägarna, spelning efter spelning, vilket på slutet tog enormt på krafterna, man blev mätt på att turnera hela tiden. Under hela denna period varvade jag turnerandet med att ha en egen show på Engelen, där jag tidigare arbetat. Jag är dock mycket tacksam för att jag fick

möjligheten att vara med om allt detta.

Hur ser ditt vardagsliv ut idag?

– Det är en hel del spelningar med en grupp jag är med i. Jag sitter en hel del i studion där jag repar och får idéer till nya låtar. En del av låtarna skriver jag till andra artister. Det jag älskar mest är att tillbringa tiden med min familj, det har blivit allt viktigare för mig.

Hur ser du på din romska bakgrund?

– Min mor är inte rom men min far är det. Jag letade länge efter mina syskon och till slut fann jag dem och tillsammans letade vi efter vår mor och fann henne. Vi har väldigt starka band till varandra idag. Jag har även funnit några kusiner via Facebook, vilket är helt fantastiskt. En dag ska jag även finna min far. Vi syskon har även lärt känna en del andra romer och de accepterar oss precis som vi är och

vi dem. Även om vi inte har fått samma sorts uppfostran så finns det många likheter mellan oss har vi kommit underfund med. Jag är stolt över den jag är.

Hur ser du på romernas situation idag i vårt samhälle?

– Visst har en del ändrats, vi lever i ett samhälle där allt ska gå snabbare, vi är mer mångkulturella, men för romerna har nog inte så mycket förändrats. Man skuffar fortfarande romerna åt sidan. Romer blir inte prioriterade, blir inte hörda på samma sätt som andra.

Hur ser dina framtidsdrömmar ut?

– Min dröm är att hjälpa utsatta barn med bland annat djur, sång och dans. Det är bevisat att på så sätt når man ett barns innersta så att ett helande kan börja. Det skulle jag vilja arbeta med i framtiden. Men jag skulle även vilja vara med i

någon musikal t.ex. "Chicago" i framtiden. Jag har även några andra planer på gång, men dem vill jag inte avslöja just nu.

Vad vill du hälsa till Sveriges romer?

– Det finns en plats för oss alla här i samhället. Ju fler kulturer vi är desto rikare blir vi alla. Vi måste ge och ta tillsammans. Om vi bara ska ha så fungerar inte kommunikationen och då slår det slint. Om vi vill att vårt samhälle ska fungera måste vi verka ihop. Stå på er!

När vi så skiljs åt känner jag mig glad över detta möte. Sabina är en varm och godhjärtad människa, känner jag. Trots sin tuffa barndom och uppväxt har hon lyckats få revansch genom sången och musiken. En bra förebild, helt enkelt. Fortsätt så Sabina, vi är många som hejar på dig!

Apatiska barn inte drogade

En ny studie som Sachsska barnsjukhuset i Stockholm gjort om apatiska flyktbarn visar det sig att barnen inte simulerade eller blev förgiftade. Studien har gjorts på 29 sjuka barn som vårdats på sjukhuset.

Barnläkaren Bernice Aronsson på Sachsska barnsjukhuset är en av dem som står bakom studien..

– När vi tittar på de här 29 barnen, och också av vår erfarenhet med de här 70 barnen så stämmer inte det i den stora gruppen. Man måste titta på hur medelgruppen beter sig. Och där har inte vi sett någonting vare sig hos barnet självt eller i de omgivande faktorerna som talar för manipulation, säger Bernice Aronsson till SR.se.

Under fyra år följde Bernice Aronsson och psykologen Lotta Wiberg på barn- och ungdomspsykiatri i Stockholm 70 sjuka apatiska barn.

– Som de mådde när de mådde som sämst var de inte kontaktbara. Då låg de i sängar hela dagen och behövde få hjälp

utav föräldrarna för att komma upp ur sängen och sitta i rullstol. Ett flertal utav dem har varit sonndmatade, satt med slutna ögon och gav ingen som helst kontakt med yttervärlden, säger Lotta Wiberg till SR.se.

Barnen följdes ända tills de blev friska. Under hela vårdtiden togs mängder av prover och

många undersökningar gjordes. Resultaten har sammanställts i en studie som presenterats i den vetenskapliga tidskriften Acta Paediatrica.

En av slutsatserna är att det inte finns något som

tyder på manipulation eller att barnen skulle ha blivit drogade. En uppfattning som sprids under den period när många asylsökande barn var sjuka. Istället verkar stress vara en viktig orsak till insjuknandet, enligt data från en hittills opublikerad undersökning där man mätt förekomsten av stresshormoner hos barnen.

Den apatiska flickan Kasandra. Foto: Johnny Fredborg, Dalademokraten.

Svarta Safirer under spelingen i Göteborg.

Svängiga safirer släpper ny skiva

*När ÉRGs medarbetare var på Bokmässan i Göteborg nyligen avslutades Göteborgsbesöket med ett besök på Musiken hus där Svarta safirer släppte sin nya cd *Sutka Flamenco*. Den halvfulla konsertsalen fick även lyssna till ett antal gästartister, bland andra dragspelar Florin Maestro och hans medspelare Ministro på Cembalo, två romska gatumusikanter från Rumänien. Sammanlagt var det fem olika grupper som uppträdde innan Svarta Safirer intog scenen.*

Text och foto: Bengt O Björklund

Gruppen Svarta Safirer bildades 1996 i Göteborg av romska musiker från Suto Orizari, mer känd som Sutka, en stor romsk förort i Skopje Makedonien. Där har även de kända filmerna Zigenarnas Tid och Svart katt – vit katt spelats in. De flesta av Safirerna är söner till spelmän och de lyckas, med mycket envishet och hårt arbete att leva på sin musik, även om alla i bandet har andra arbeten vid sidan om. Att musiken spritter av livsglädje och smittande rytmer gör säkert sitt till för att locka till sig en trogen publik.

Innan konserten fick vi en pratstund med Nuri Selim.

I Göteborg är det numera förbjudet för

gatumusikanter att spela på gatorna.

– Ja, det är sant, säger Nuri Selim. De får bara spela mellan klockan 14.00 och 16.00. Det är inte alls bra så vi tänkte att i protest mot detta ska vi bjuda in alla gatumusikanter i Göteborg för att ge dem en chans att synas och kunna knyta nya kontakter.

Det var många gatumusikanter som erbjöds tillfälle att få spela på samma scen som Svarta safirer, men många av dem hade efter förbudet redan lämnat Göteborg.

– Några av dem hade rest hem till Rumänien. En del ville inte spela på en scen.

Två av dem som accepterade erbjudan-

det och som kom var gatumusikanterna Florin Maestro, dragspelar och hans medspelare Ministro på Cembalo.

– Florin är den mest kände av alla romska gatumusikanter i Göteborg och han har sin egen lilla fanclub som kommer för att lyssna på honom när han spelar på gatorna.

Av olika skäl, förmodligen för att de i hela sitt liv blivit förföljda och diskriminerade för sitt romska ursprung, vill många inte synas i ett större sammanhang.

En av gästartisterna för kvällen var dock inte rom, utan kurd.

– Pedram är en folkmusiker i landsflykt och han spelar musik från Mellanöstern. Alla våra andra icke-romska gästartister ikväll kommer från Göteborgs musikhögskola.

Konsertens egentliga syfte är dock att Svarta safirer släpper sin nya cd *Sutka Flamenco*.

– Vi har arbetat med den nya skivan i sju månader. Vi tillbringade fem månader i studion. Det var inte helt lätt eftersom vi var nio man med nio olika

instrument. Vi var på semester i staden Sutka i Makedonien där sextio procent av befolkningen är romer. Där finns det romska medier med bland annat flera romska tevekanaler, och romska skolor. Det finns även romska poliser, lärare, advokater och doktorer. Det är balkan-musiken Mecka skulle man kunna säga.

Under besöket var några av bandmedlemmarna bjudna på ett romskt bröllop.

– Då såg vi hur tjejerna dansade orientalisk magdans, men de dansade även något som jag skulle vilja kalla för flamencoinspirerad dans. Även musiken var av denna blandade karaktär. Det är därför som vi, inspirerade av detta möte, kallar vår skiva för Sutka Flamenco.

I Sutka produceras även många romska musikvideor.

– Man skulle kunna kalla Sutka för den romska musikvideos Hollywood.

Utan att egentligen medvetet ha funde-
rat på saken spelar Svarta Safirer redan

Fakta

*Safirernas hemliga recept
(enligt www.stadseven.se i Göteborg):*

Tag 4 färska turkiska kvartstoner
blanda in 2 dl makedoniska rytmer
några bulgariska hetsiga rytmer
tillsätt en nypa grekisk känsla
garnera med ryska molltoner
en nypa flamencosalt
krydda starkt med indisk mystik
Rör om och ni får en smak av
romsk magi och balkanexplosion.

I Svarta Safirer ingår Mario Ovidiu Madius, bas, Nuri Selim, gitarr och bouzoki, Boban Dragic, trumpet, Seljadin Memet, darbuka, goch och def, Stefan Krstev, violin, Mentor Veckolari, sax och klarinett, Dubravko Grdic, gitarr, Arben Sacirovic, dragospel och Elvir Ajdari, även han dragospel.

denna form musik. Nu kunde de sätta ett
namn på fusionen.

När Svarta Safirer intog scenen utbröt
vild ringdans framför scenen.

Leila från Moldavien och Hannad från Algeriet underhöll med skönsång.

Gatumusikanten och dragspelaren Florin Maestro.

I vimlet på Bokmässan i Göteborg

Årets bokmässa i Göteborg var liksom tidigare år välbesökt och ÉRG var givetvis där igen, även om vi år inte hade någon egen monter, vilket många besökande romer påpekade. Vi besökte några tilldragelser som handlade om romer, lyssnade på Gunilla Lundgren som pratade om sin bok "Cirkusliv" och på Göran Greider när han talade om sin nya diktsamling, vi hörde Plura berätta om sin nya matbok och så talade ju vår egen Bengt O Björklund om sin nya bok "Jag missade Woodstock" i Författarcentrums monter. Vi mötte även romska skolelever från Redbergsskolan som var där för andra året i rad.

Text och foto: Bengt O Björklund

Romska elever söker sin historia

När vi vandrade runt bland alla monstrar under första dagen träffade vi elva romer från Redbergsskolan. Det var andra året i rad som dessa romska elever var på Bokmässan.

– I min klass går det fyra romer. Vi var här förra året också och det är jätteroligt att vara här. Vi har letat efter böcker om romer i gamla tider. Det är intressant att läsa om hur det var förr i tiden. Men vi har inte hittat något, sade Morgan Taikon.

Är det skolan som bestämt att ni ska komma hit?

– Nej, det är vi själva som har bett om att få komma hit. Sedan har rektorn betalat våra biljetter, säger Milan Dorak, en annan romsk elev.

Det är första gången han är på Bokmässan. Han gillar att läsa.

– Jag läser mest tidningar, men även

böcker. Jag har en bibel hemma på romanés som jag läser i. Den är på kelderash, men jag kan förstå den, trots att

min dialekt är lovara, sade Milan Dorak.

Morgan läser mest deckare och religiönskunskap.

Romer på Bokmässan

Diskriminering och kränkningar – nationella minoriteteters utökade rättigheter i skolan tillgodoses inte. Vem bär ansvaret?

Om det pratade Domino Kai och Angelina Demiter Taikon på Lilla scenen under bokmässan i Göteborg. Arrangör var Diskrimineringsombudsmannen.

Framför den lilla scenen på Bokmässan i Göteborg var det mycket få åhörare som kommit för att lyssna. Som vanligt, kan man väl säga, var intresset ljust för romska frågor.

Domino Kai inledde med att berätta om kritiken från Europarådet, om hur assimileringsspolitiken har påverkat minoriteterna i Sverige. Särskilt har Sverige fått kritik för hur modersmålsundervisningen hanteras. Även för hur romska barn behandlas i skolan. Några fall har även lett till anmälningar hos DO.

Det är bara drygt 40 år sedan romska barn fick rätten att gå i skola i Sverige. Angelina Demiter Taikon minns hur det var.

– Vi bodde då i tält i ett läger där det på vintern kunde bli tjugo grader kallt. Vi hade en kamin och så en massa bolster för att hålla värmen. De romer som gick i skolan på den tiden blev ändå analfabeter. Jag minns att det kom journalister från tidningen ”Vi föräldrar” till skolan där jag gick och i artikeln stod det ”Nu assimileras Angelina in i skolans värld”. Vi hade ingen modersmålsundervisning, allt var på svenska, så vi började glömma vårt språk, vilket innebar att vi höll på att tappa vår kultur som nästan helt bars av en muntlig tradition.

Domino Kai efterlyser ett närmare samarbete mellan skolverket och minoriteterna. Han anser även att bristen på romska modersmålslärare är ett allvarligt problem.

– Det romska språket är fortfarande inte synligt hos svenska myndigheter, säger Angelina. Skolan skyller på att det inte finns behöriga lärare, men det handlar egentligen bara om pengar.

Inom många andra skolämnen har man

inte samma krav.

– Det finns idag cirka 600 romska barn som får modersmålsundervisning, men det finns betydligt många fler som skulle behöva det.

Domino Kai undrar hur vanligt det är att romska barna mobbas i skolan.

– Jag vet ju att det är helt acceptabelt att säga jävla zigenarunge, men ingen skulle våga säga detsamma om judar eller färgade. Då skulle det bli ett ramaskri, säger Domino.

Att det krävs mer fortbildning bland Sveriges alla lärare är en början.

– Men det krävs så mycket mer än bara fortbildning. Det krävs mycket mer upplysning om romer och romsk kultur, seder och bruk. När man läser om Förintelsen till exempel, står det kanske två rader om romerna och tjugofem sidor om judarna, säger Angelina.

Angelina menar att det är dags att majoritetssamhället och romerna möts på lika villkor, att det är dags för broar mellan dem.

Men varför händer det inget, undrar Domino Kai.

– Skolledningen måste ta fortbildningen på allvar. Vi måste samar-

beta mer och vi romer måste också ta fram material. Alla lärare måste känna till att alla romska barn har rätt till modersmålsundervisning. Bara det finns ett barn som så önskar är de förpliktade att se till att undervisning kommer till stånd. Få känner till att romska barn har rätt till romska handledare när de ska göra det nationella provet i årskurs tre. Detta för att proven endast är framtagna för enspråkiga barn, säger Angelina.

Kommunerna kommer i framtiden att bli tvungna att informera om minoriteternas rättigheter. Angelina har länge kämpat för romernas rätt till sitt modersmål.

– Vi började på nittioalet med Roma kulturklass i Stockholm och vi vill ha både svenska och romanés i vår undervisning, men det fick vi inte från början. Det var inte förrän en känd professor besökte oss och förklarade att tvåspråkighet höjer barnens bäge språk som vi fick köra igång även med romanés. Idag kör vi halva dagen på svenska och halva dagen på romanés.

Maja Åberg från Amnesty, Soraya Post från Delegationen för romska frågor och Ulf B Andersson från Amnesty Press.

Romerna får det allt sämre i Europa

Om romernas situation i Europa diskuterade Soraya Post från Delegationen för romska frågor, Maja Åberg från Amnesty och Ulf B Andersson från Amnesty Press som ledde seminariet.

Text och foto: Bengt O Björklund

Soraya Post inledde med att berätta om Delegationen och dess arbete.

– Delegationen är inne i slutfasen av sitt arbete som ska vara klart till våren. Det finns ett förslag om en sanningskommission och regeringen har sagt att lägg fram ett förslag så får vi se hur vi gör.

Maja Åberg berättade att Amnesty inte arbetar med romer i Sverige i nuläget.

– Romerna ute i Europa har det värre, därför har vi fokuserat på dem.

Ulf B Andersson berättade att Amnesty alltid lämnar över ett memorandum till varje nytt ordförandeland.

– Det är en kravkatalog på sådant de måste ta hänsyn till när det gäller romernas situation.

EU måste ta romernas situation på allvar menar Maja Åberg.

– Man måste se till att den lagstiftning

som redan finns implementeras och att man följer upp den. Kandidatländer använder sig ofta av den romska frågan som en hävstång, men som medlemsland tar man inte frågan på lika mycket allvar. Det gäller till exempel rätten till bostad. Romer i Europa lever utan rinnande vatten och sanitet, de har hälsoproblem, romska barn placeras i specialskolor som har en så låg standard att de för alltid hålls kvar i fattigdom.

Soraya Post håller med.

– Som ansökarland visar man på alla de förbättringar som gjorts, men när de är ett medlemsland finns det inget sätt att kontrollera att något görs. Dessutom ökar antiziganismen i Europa. Men det finns goda exempel. I Spanien, som är ordförandeland efter Sverige, har man startat olika projekt för romer. Bland annat har

man stärkt den romska kvinnans situation. Och vi har ERTF som dock inte får tillräckligt gehör.

Förra året hölls EU Roma Summit där situationen för romer i Europa skulle diskuteras.

– Det var en flopp, ett spel för gallerierna, sade Soraya Post.

Hon har större förhoppningar inför möte som ska hållas den 8 april nästa år, på romernas nationaldag, i Spanien som då är ordförandeland.

Maja Åberg berättade mer om vad som händer de romska barnen.

– Specialskolorna begränsar de romska barnen förmåga att komma in i samhället. Det finns språkproblem eftersom få av de romska barnen talar majoritetsspråket. De förstår alltså inte vad lärarna säger och ses därför som mentalt handikappade.

Det finns romska organisationer i Europa som talar för romerna, men få som lyssnar. Situationen för romerna blir bara värre.

– De kan inte få akutvård, de bor i läger, i lådor och skjul. Om de lämnar

lägret riskerar de att bli misshandlade eller till och med dödade. Här i Sverige har vi romer fortfarande inte kommit ikapp med skolgången. Det är ju bara fyrtio år sedan vi fick lov att gå i skolan.

Ulf B Andersson talade om kommunistens fall i Östeuropa, om murens fall och den ökande högerextremismen.

– Romerna hade det inte bra under kommunismen, men efter murens fall har det gått käpprakt åt skogen, sade Soraya Post.

I Ungern har cirka sju romer mördats.

– Man har gripit en tidigare militär för seriemord. Man kan jämföra med de stämningar som rådde i Sverige när Lasermannen härjade.

Viktoria Mohacsi som tidigare satt i Europaparlamentet har lyft frågan.

– Hon har krävt en utredning av dessa mord som utförs av uniformsklädda mördare, men polisen har ännu inte agerat. I Slovenien kastades en molotovcocktail in i ett hus och en romsk mamma och hennes dotter dog. Det högerextrema ungerska partiet Jobbik döljer inte sin rasistiska ideologi, sade Soraya Post.

En av Jobbiks europaparlamentariker är en polis.

– I Ungern hetsar Jobbik mot vad de kallar den ”zigiska” terrorn och brottsligheten, sade Ulf B Andersson.

Och romerna är rädda.

– De vågar inte demonstrera, inte poli-

sanmäla, eftersom många av högerextremisterna är poliser. EU är mycket svagt i den här frågan, sade Soraya Post.

Ett land som nu är kandidatland är Serbien.

– Där byggde man för ett tag sedan ett stort staket runt en hel romsk bosättning och revs med bulldozrar inför ett sportevenemang. Och både i Italien och på Irland uttalar sig politiker föraktfullt om romer.

Soraya Post fyller i.

– Efter registreringen av romer med fingeravtryck i Italien talar man nu om att romerna ska ha ett märke på sina kläder. Det som skrämmer mig mest är Europas tystnad i dessa frågor.

– Vi har ju Maria Leissner

Cecilia Malmström är EU-minister och har många järn i elden nu när Sverige är ordförandeland. För ett år sedan skrev ÉRG ett brev till henne med frågor och förslag om vad Sverige borde göra under sin ordförandeperiod. Bland annat förslags att man initierade till en konferens för att belysa den romska problematiken i Europa. Detta brev besvarades aldrig.

Under Bokmässan fick vi möjlighet att

träffa EU-ministern och ställa några frågor.

Vi frågade givetvis varför hon inte svarat på brevet och vad de gör i frågan.

– Jag ber om ursäkt för att jag inte besvarat brevet. Jag får många brev och försöker svara på alla. Den romska frågan är jätteviktig för oss och vi försöker lyfta den på olika sätt, men det är hela Europas problem. Vi kommer inte att lyfta frågan genom någon särskild

konferens eftersom vi redan har en person som arbetar med dessa frågor, Maria Leissner på Delegationen för romska frågor.

Poeten och hans katter

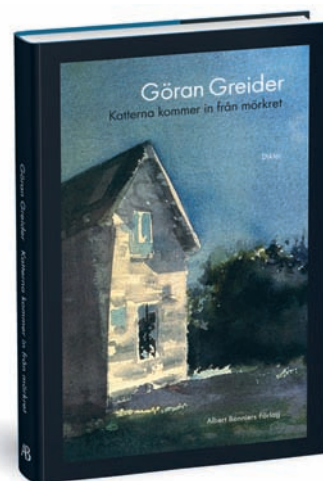
På Bokmässan träffade vi också samhällsdebattören, chefredaktören och poeten Göran Greider. Han presenterade bland annat sin nya diktbok ”Katterna kommer in från mörkret”.

Med sin mjuka och varma berättarstil växlar han i boken lika elegant som stilfullt mellan att berätta om skiftningarna i trädgården som att påminna om den israeliska invasionen av Gaza i vintras.

Att läsa Göran Greideers nya diktsam-

ling är som att komma hem, hem till katterna och hem till den egna tanken, hem till de stora rymderna och den egna högst personliga och ändå allmängiltiga parnass vårt samvete är uppbyggt av.

Och så dessa katter som ändå står för något hoppfullt och levande, som står för den obändiga natur vi är en del av. Katter är ju väldigt egna och gör vad som faller dem in. De kan också konsten att njuta och spela piano.

En bit cirkushistoria

Även Gunilla Lundgren var på Bokmässan för att tala om sin senaste bok "Cirkusliv", en bok om cirkusen Brazil Jack med många fantastiska foton.

– Jag skrev den för att jag älskar cirkus och för att cirkusen är idag hotad. Folk går inte på cirkus längre. Jag ville så gärna dokumentera just den här cirkusen som är en av Sveriges äldsta familjecirkus. Den nuvarande ledarens farfars farmors mor kom 1804 med en elefant till Sverige som drogs omkring av tolv hästar. De tillhör alltså många generationers cirkusfolk.

Det är Gunilla Lundgrens son Malcolm Jakobsson som har tagit alla de fantastiska bilderna i boken.

– Det var väldigt roligt att samarbeta med honom. Under en vecka åkte vi tillsammans med cirkusen i en vagn. Annars åkte vi runt i Sverige där cirkusen var och bodde på hotell. Att vara och bo med cirkusen var ännu roligare än jag hade förväntat mig och samtidigt ännu mer arbetsamt. Det var viktigt att vi inte störde dem i sitt arbete. Cirkusen har ju ett militärt förflutet och kräver väldigt mycket disciplin.

Fången och världslitteraturen

ÉRGs medarbetare Bengt O Björklund var även på Bokmässan i egenskap av författare för att tala om sin nya bok "Jag missade Woodstock", Podium 2009. I Författarcentrums monter intervjuades han av Podiums Helena Eitrem.

– Detta är ju väldigt hemskt och just stilen du använder gör att man kommer väldigt nära som många recensenter har uttryckt det. Mycket är ju också positivt, något som man inte förväntat sig när man hör talas om folk som suttit i fängelse i Turkiet, sade Helena Eitrem.

Bengt O Björklund har aldrig gått i

gymnasiet och hade ingen utbildning alls att tala om.

– Där inne träffade jag konstnärer, författare, poeter och musiker och började långsamt få ett helt nytt sätt att se på livet. Och det är på något sätt poängen med denna bok, att kultur kan förändra en människas liv.

Under sin tid i fängelset i Turkiet plöjde Bengt igenom en stor del av klassikerna i världslitteraturen.

– Ibland kändes det som om jag vaknade i Ryssland i slutet av 1800-talet eller vandrade omkring i Homeros Grekland.

En lovsång till den goda maten

Att Plura Jonsson är sångare i Eldkvarn känner många till, men hans passion för mat är inte lika känd. De som har läst hans memoarer "Resa genom ensamheten" lade säkert märke till hans beskrivningar av olika maträtter och hur hans matintresse började med hans mamma som lade ner mycket tid på att föda sin familj på allra bästa sätt.

Nu har Plura kommit ut med en egen kokbok med det enkla namnet "Pluras kokbok" och med underrubriken

"Provence – Kungsholmen – Koster". I boken har han samlat sina bästa recept på mat han ätit och tillagat hemma och på sina resor världen över. Det är en härligt illustrerad bok som även innehåller anekdoter kring maträtternas tillkomst. Som sig bör för en man som tillbringar mycket tid på Koster finns här många recept till havets läckerheter.

Detta är en kulinarisk kärleksförklaring.

Pluras kokbok Norstedts 2009

Den stora tystnaden

ingen bryr sig om de romska flyktingarna

De romska flyktingarnas situation i Sverige handlar ofta om ett dubbelt utanförskap. Dels för att de är flyktingar och dels för att de är romer. Många romska flyktingar vågar dessutom inte säga att de är romer när de utfrågas av Migrationsverket av rädsla för repressalier. De är så vana att vid förtryck i sina forna hemländer att de vant sig vid att dölja sitt ursprung.

Den 10 september hölls ett seminarium kring romska flyktingars situation i Sverige och Europa i Gottfridsbergskyrkan i Linköping. Medverkande gjorde bland andra Ingrid Schiöler från Röda Korset, Lena och Poul Sanver, Länderkommittén och Michael Williams från Västerås stift.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Lars Häggberg, ordförande i styrgruppen för asyl- och människorättsfrågor i Linköpings kyrkliga samfällighet, inledde seminariet.

– Vi har sett ett behov av att öka vår samverkan och vår nätverkande kring frågorna att möta folk som lever gömda, som på olika sätt brottas med asyl- och människorättsfrågor, de som utgör de svagaste och mest utsatta grupperna i vårt samhälle idag. Vi är alla mycket upprörda över den situation som de romska flyktingarna i vårt land befinner sig i. Vi har inte valt att engagera oss i den här frågan. De här människorna har valt oss. De har kommit till oss, stått vid våra kyrkor och de har ringt till oss och sagt: Vi har ingen annanstans att vända oss.

Diakon Jan Johansson berättade om bakgrunden till seminariet.

– Första gången jag mötte det här problemet var 1997. Klockan var väl strax före åtta på morgonen. När jag kommer till kyrkan ser jag att det står en familj utanför och väntar. De stod vid cykelstället, mamman, pappan och två mindre barn. Ett av barnen visade sig ha svåra psykiska problem. Det var första gången jag sprang på romer från Balkan. Men det skulle ta flera år innan jag insåg djupet och vidden av deras flyktingskap. Det var ytterst få som fick stanna i Sverige. 1998 när kriget i Kosovo bröt ut ökade skaran än mera. Allt fler flyktingar av romskt ursprung

kom. De var slitna, trasiga. De var psykiskt mycket dåliga. Ju mer man läste i deras handlingar, desto mer förskräckt blev man över en grupp som blivit så intensivt särbehandlade även här i Sverige. Det har varit klappjakt på romer i Ungern och många andra platser i Europa.

Lena Sanver från Länderkommittén berättade om situationen för den romska minoriteten från Serbien och Kosovo. Hon har tillsammans med sin make, fotografen Poul Sanver länge varit engagerad i den romska flyktingfrågan.

– Under senare år har åttio procent av

våra ärenden handlat om romer från antingen Serbien eller Kosovo. De flesta har fördrivits från Kosovo och har varit internflyktingar under en längre tid i Serbien. Därför började vi titta på romernas situation i Serbien. Vi åkte ner och träffade romer som vi kände sedan tidigare, romer som inte fått asyl i Sverige och som hade avvisats 1994. Situationen var fruktansvärd.

De träffade 200 personer i en gammal mataffär med bara fyra duschar och fyra toaletter. Det var mycket smutsigt. Senare när de för hem såg de ett ställe med pappkartonger utmed vägen där bodde romer.

– Vi såg hur det kom rök ur små skorstenar och vi undrade, vad är detta för något? Det var romer som bodde där. Vi funderade över att det finns olika grader av helvete för dessa människor som lever i obeskrivliga förhållanden, det var människor vars rättigheter har glömts bort.

2003 hörde de talas om 150 romer från Kosovo som slagit sig ner vid en soptipp. 2004 körde Lena och Poul dit i en skåpbil med insamlade förnödenheter.

Lena Saver.

Poul Sanver.

Eva Sandvik-Björklund, psykolog och Anna-Maria Solari, barnpsykiater, talade om asylsökandes traumatiska upplevelser.

– Alla som bodde där var aggressiva när vi dök upp och vi förstod inte varför. Vi hade ju samlat in kläder och annat till dem. De trodde att vi hade kommit i onda avsikter. Men en man och en kvinna lugnade ner de andra och vi fick vandra runt i lägret. Anledningen till deras ilska var att människor, olika delegationer och media från i stort sett alla europeiska länder hade kommit för att inbilla dem om hjälp, men ingen av dem som hade lämnat sina visitkort hade återkommit genom åren. Vi var de första av alla som kom och sedan återvände.

2005 kom paret Sanver tillbaka till lägret som i stort sett var demolerat. Ett 25-tal romer var kvar.

– Det visade sig i att någon hade tipsat romerna i lägret att det fanns lägenheter i andra ändan av Serbien som stora europeiska organisationer hade tagit fram åt dem. Det var långt och att de hade gjort flytten till häst vilket tog några månader.

Löftena om lägenheter hade bara varit en stor bluff. De försökte då flytta in i Novi Passar.

– En del började bo under boar. Serberna i byarna runt omkring ville inte ha tillbaka romerna. Efter mycket bråk, både från oss och Röda korset i UNHCR fick vi lov att använda Röda korsets nödtält.

Åtta år efter att dessa romer blivit

etniskt utrensade hamnade de alltså i nödtält mitt i centrum av Novi Passar på ett stort fält. Där levde de under svåra förhållanden. Ingen ved att elda med då temperaturen sjönk under 20 minusgrader. Det fanns inget vatten eller avlopp. Trots att Serbien har skolplikt, fick inga romer gå i skolan. Föräldrarna till de serbiska barnen sade att de romska barnen var smutsiga och lusiga samt smittbärare.

– Situationen är den samma idag. Trots att det finns åtgärder inom Roma Decade som ska hjälpa romerna sedan en lång tid tillbaka, har romerna inte sett ett dugg av de handlingsplaner som är skrivna. Och det är dessa verkningsslösa handlingsplaner och lagstiftningar som svenska myndigheter och domstolar lutar sig mot när de avvisar romer från Sverige. Detta trots att de inte alls är implementerade.

Svenska myndigheter ser romerna som socioekonomiska flyktingar och då har de inga asylskäl. De är dessutom rädda för att drunkna i romska asylärenden om de skulle ta hänsyn till de faktiska skäl som romerna faktiskt har.

Poul Sanver talade om asyl och asylärenden.

– Många asylsökande ur etniska minoriteter från Kosovo har under senare år fått avslagsbeslut på sina ansökningar om uppehållstillstånd. Majoriteten av dessa beslut vilar på bedömningen att de, som

internflyktingar i Kosovo eller övriga Serbien, kan få sitt skyddsbehov tillgodosatt i hemlandet. Men på vilka grunder vilar myndigheternas bedömning? Är bedömningen korrekt? Kan avvisade ur etniska minoritetsgrupper från Kosovo få sitt skyddsbehov tillgodosatt som internflyktingar? Under förintelsen utrotades uppskattningsvis en halv miljon av Europas romer. Exakt hur många är det ingen som vet. Mer än 50 år efter krigsslutet fortgår förföljelsen, den etniska utrensningen och diskrimineringen mot romer på Balkan. Nu som då blundar vi för det som sker.

Apatiska barn

Eva Sandvik-Björklund, psykolog och Anna-Maria Solari, barnpsykiater, talade om asylsökandes traumatiska upplevelser. Deras uppdrag är att hålla asylsökande friska under asyltiden.

– Vi försöker att göra ett bra jobb. Men det är inte så enkelt. I detta arbete ingår många aktörer, bland andra sjukvården, kyrkan och även advokater. Ibland är socialtjänsten och skolan representerade, sade Anna-Maria Solari.

De presenterar ett typiskt fall.

– En romsk familj med två barn kom till Sverige från Serbien 1992 med kvinnans föräldrar. Pappan hade varit var inkallad som militär. Han ville sätta sig och sin familj i säkerhet och såg till att de hamnade i Sverige. Här började barnen i skolan, men efter två år utvisades familjen. Då hade mannen och kvinnan skilt sig. I sitt hemland gifte kvinnan om sig och fick tre barn. 2003 stenades hennes pappa till döds för att han inte betalat toravgiften. När man försökte få rättvisa blev de själva hotade. Familjens hus blev utsatt för brand och när mannen försökte släcka elden skadades han svårt och hamnade på sjukhus där han senare avled. Innan han dör ber han kvinnan ta barnen och sätta sig i säkerhet. Hon samlar ihop pengar för att kunna åka till Sverige, men hon kan bara ta med sig två av barnen. Hon hoppas kunna hämta det tredje senare. De kommer till Sverige 2006.

På en intervju hos Migrationsverkets handläggare ifrågasätter handläggaren varför barnen gråter. Man tror att barnen är instruerade att göra så. Barnen blir mer och mer oroliga. De pendlar mellan häftiga impulser, de blir lätt arga för ingenting, till att bli mycket ledsna.

– Det är mycket konflikter i skolan, lärarna blir oroliga och kopplar in barnpsykiatri. De är där på besök två gånger, men man kommer fram till att det är mamman som behöver hjälp. Jag möter henne ett par gånger innan jag tycker det är dags att möta barnen. Den yngsta pojken är ganska glad. Jag ser till att barnen får komma tillbaka till barnpsykiatri, men det dröjer två månader innan de får en tid. De träffar mellanpojken två gånger innan de meddelar mig att det inte går att arbeta med barnen. Då bestämmer jag mig för att fortsätta själv med detta.

Ibland möter jag bara mamman ibland är hon tillsammans med barnen. Detta är hösten 2008. Barnen visar tydligt på uttryck för sina upplevelser för när pappan brändes till döds. De visar också tydligt att de är rädda att förlora sin mamma. De är också mycket rädda för att tvingas återvända. Under våren 2009 undrar jag hur det ska gå med dem under sommaren. Även skolkuratorn reagerar och tillsammans tar vi kontakt med socialförvaltningen som efter en lång handläggningstid kommer fram till att de inte kan göra något.

Under hela sommaren arbetar de bägge kvinnorna med fallet. På hösten samlar personalen på socialtjänstförvaltningen in pengar till familjen på eget beväg.

– Personalen är missnöjd med sina chefer och deras beslut. Men de kan inte göra något annat.

Efter semestern är en av pojkarna inte längre talbar.

– Han går knappt på sina ben och rätt snart bär de honom inte längre. Den yngre pojken talar inte heller, men han håller fortfarande igång. Han är också väldigt orolig för sin storebror.

Under hösten får de kontakt med en barnklinik och en barnläkare som är

bered att dela på ansvaret.

– Problemet är att barnen ger upp, de står inte ut med en situation de inte kan påverka. De är desperata och maktlösa. Barnet stänger helt enkelt av sin egen värld. Barnet ger upp som om det strejkar från livet. Det var så mittenbarnet reagerade och situationen blev svårare och svårare, sade Anna-Maria Solari.

Till slut gav mittenpojken upp helt och man var tvungen att ta in honom på sjukhus och mata honom med sond.

– Nu blev brodern ännu mer inbunden och ledsen. Det blev som en kedjereaktion, sade Anna-Maria Solari.

Den asylansökan som lagts in avlogs och familjen lever fortfarande gömda någonstans i Sverige. Det finns en polis som har engagerat sig i fallet och sett till att familjens ärende hela tiden legat underst i pappershögen.

Arg och ledsen

Ingrid Schiöler har i 22 år arbetat med flykting för Röda korset, men sedan i somras är hon pensionerad därifrån.

– Det betyder att jag kan agera utan Röda korsets begränsningar. Jag har suttit och lyssnat på det som har sagts och jag blir arg och jag blir ledsen. Det är en känsla av förtvivlan som fyller en när man inser hur romer i alla länder har det. De lever i en sådan utsatt situation och samtidigt är det som händer dem mycket lite känt.

Hon tar upp problematiken med att Migrationsverket inte kan se skillnad på de olika före detta jugoslaviska republikerna, att de till exempel blandar ihop Serbien med Kosovo.

– Det har hänt mycket sedan 70-talet när alla de romer som kom till Sverige klassades som flyktingar. De som kommer hit idag har mycket starkare asylskäl än de romer som kom på sjuttioalet.

Och ändå har de det svårare att få asyl här i landet.

– Varför är det just romerna som inte får asyl eller uppehållstillstånd? De har ju starka asylskäl och ett starkt skyddsbehov. Det är också i dessa familjer man

oftast finner de apatiska barnen, barn med uppgivenhetssyndrom. Den diskriminering som finns i vårt samhälle går som en röd tråd i alla sammanhang som rör dessa romer. Den finns på Migrationsverket, hos utlänningsnämnden som bland annat har sagt: Hur skulle det se ut om Sverige skulle ta hand om alla romska flyktingar? Precis som om det rörde sig om en farsot. Att det skulle vara något förfärligt om det kom fler romer till Sverige.

Ingrid Schiöler har vid ett flertal tillfällen rest runt i de östeuropeiska hemländer därifrån många av de romska flyktingarna kommer.

– Oftast har dessa romer varit på flykt så länge att de inte längre vet i vilket land de befinner sig i. Barnen har inte kunnat gå i skola.

Och i Sverige blir det inte bättre.

– De romska flyktingarna i Sverige har oftast att välja mellan två onda ting. Då väljer man oftast det minst dåliga, det vill säga man gömmer sig istället för att återvända till misären man lämnat bakom sig. Många romer bryr sig inte ens om att söka asyl längre, för man vet redan vad svaret är och man gömmer sig därför redan när man kommer in i landet.

Det är en misslyckad asylpolitik, menar Ingrid Schiöler.

– Hemlösheten breder ut sig bland romer i Sverige, de befinner sig i samma situation som romerna på balkan bara för att de är romer. Det finns ingen opinion

Ingrid Schiöler.

för romer just för att de är romer. Det är bara en stor tystnad som råder. I Kosovo till exempel fanns det 1999 cirka 150 000 romer, ashkali och egyptier. Idag finns det kanske cirka 25 000.

De hundratusentals romska flyktingar som var resultatet av den etniska rensningen under kriget på Balkan nämndes aldrig i svensk press. Alla de flyktingläger där romerna levde i den bittraste misär var det ingen i Sverige som kände till och myndigheterna var inte alls villiga att låta information om detta bli allmän. Hela Europa blundade i princip när romerna kördes iväg från sina hem och sina hemländer och än idag är det ingen som vill bry sig om dem och deras grymma situation.

– I Makedonien vill man gärna skicka tillbaka de romska flyktingarna från Kosovo till Albanien. Precis som man vill i alla länder, göra sig av med romerna. I Sutka i Skopje finns den största romska bosättningen i världen. Där bor cirka 50 000 romer. Sutka betyder sop-tipp. De kosovoromer som bor där är livrädda för att skickas tillbaka. De är mycket mer rädda för albanerna än någon annan.

Romerna har omfattade asylskäl.

– EU har en generös flyktingpolitik, men det gäller oftast inte romer. Inte i något av EU:s länder. De är tvungna att i år efter år hålla till i flyktingläger som ofta varken har vatten, avlopp eller

värme. Barndödligheten bland romer är skyhögt under dessa odrägliga förhållanden. Barnen föds hemma på en filt.

De som bor i dessa läger lever dessutom i ständig rädsla under ständigt dödshot och de är ofta förföljda av delar av ortsbefolkningen som inte drar sig för att kasta in brandbomber i lägren.

Just nu finns det åtta illegala bosättningar i Göteborgstrakten och där försöker romerna överleva genom att samla in burkar och spela musik.

– Det vill man sätta stopp för utan att förstå konsekvenserna av att de inte kan försörja sig. Romerna som finns här vill inte lämna Sverige för de har sett vad man kan få, bland annat sjukvård.

Utställning: Se upp, zigenare! Missuppfattningens historia

Helsingfors stadsmuseum öppnade 11.2.2009 en internationell utställning i Villa Hagasund som berättar om de europeiska romernas igår och idag. Utställningen, som avsiktligt har fått det utmanande namnet "Se upp, zigenare! Missuppfattningens historia", är innovativ både till sitt innehåll och format. Museet ger besökarna möjligheten att reflektera över och göra upp med fördomar som romerna i århundraden har blivit utsatta för både här och i andra länder. Katariina Hämäläinen var där för vår räkning.

Under min årliga resa till Helsingfors besökte jag en utställning som gick under namnet Se upp zigenare! Den kommer ursprungligen från Luxemburg där den har haft en enorm publik och varit årets mest besökta utställning. Även i Helsingfors har den setts av ca 10 000 personer.

Utgångspunkten för evenemanget är att minska missförstånd och fördomar om romer bland icke-romer. Tanken var att var och en skulle gå igenom sina egna missuppfattningar angående romer.

Just detta var syftet med namnet, Se upp, zigenare, en benämning som så många icke-romer har hört under sitt liv.

Man skall akta sig för det som är farligt och främmande.

Hela utställningen var sammansatt med artiklar från olika vardagliga sysselsätt-

ningar. Bland annat hade artiklar för hästhållning, kläder samt smycken sina egna avdelningar. Exempel på boendeformer, fattig- och rikedom visades också upp med bilder och text samt föremål.

Historiska dokument om arresteringar

Familj och släkt har alltid varit viktigt för romerna och respekten för de äldre har alltid varit en av grundpelarna i den romska familjetraditionen och kulturen. Här besöker en romsk familj en släkting på sjukhuset. Copyright: Helsingin kaupunginmuseo.

Utställningen sammanställdes ursprungligen år 2007 av det historiska museet i staden Luxemburg i samarbete med experter, konstnärer och museer från olika länder. Utställningen skildrar framför allt relationerna mellan romerna och majoritetsbefolkningen alltsedan deras vägar korsades första gången på 1300-talet. Den granskar också romernas boende, näringar, seder och kultur som t.ex. klädsel och musik.

Målet med utställningen är att presentera mera än bara historia och traditioner. Idén är att med romerna som hjälp granska hur attityderna påverkar sättet att betrakta främmande folk och kulturer och vilka följder detta kan ha i praktiken. Utställningen uppmanar besökarna att identifiera förstelnade tänkesätt och våga betrakta det obekanta. Till sist målas en ljusare framtid upp för romerna, en framtid fri från bördan av det förgångna.

Utställningen handlar alltså förutom om romer även om majoritetsbefolkningen och dess föreställningar – därav det avsiktligt provocativa namnet. Många anser att de traditionella fördomarna kulminerar i gamla namn som används om främmande folk. Många romer ryggar för ordet ”zigenare”, men å andra sidan anser en stor del av romerna, kanske till och med majoriteten, inte att själva ordet är kränkande utan snarare det sätt på vilket det ofta används av majoritetsbefolkningen.

Utställningen ifrågasätter den ytliga politiska korrektheten som förbjuder enskilda ord men inte strävar efter att rensa bort fördomar på ett djupare plan. Därför används ordet zigenare parallellt med ordet rom både som ett neutralt historiskt namn på en grupp och som ett uttryck för majoritetsbefolkningens vanföreställningar. En granskning av benämningarnas skiftande betydelse och nyanser får oss att börja iakttäcka det egna språkbruket.

Helsingfors stadsmuseum

och domar gjordes konkreta med bilder och bildtexter. Vräkningar och förföljelser, rasism och orättvisor, men också romantiken kring romerna skildrades i filmer och bilder. Även den stora vandringen och de förföljelser som sker i olika östeuropeiska länder i våra dagar togs upp på utställningen.

Utställningen var omfattande och

intressant. Jag vågar ändå undra om de som kommer till sådana evenemang inte redan har en positiv inställning gentemot romer. Jag tror att de som såg utställningen redan är fördomsfria och är av naturen intresserade av både romernas och andra främmande kulturers aspekter. Den stora skaran människor som inte har och inte vill ha något med romerna att

göra, missar sådana här allvarliga försök att avlägsna sina missuppfattningar.

Syftet var gott och vi kommer säkert att få se fler ändamålsenliga och objektivt sammansatta evenemang om romernas historia och nutida liv i Norden och Europa. Synnerligen i dessa tider då invandring har blivit vanlig och fått nya former.

Romernas historia är i stort sett en mörk och trist berättelse som vittnar om förföljelse och lidande. Tyska staten hade under 1700-talet bilder och texter som klargjorde vad som väntade på andra sidan gränsen. Copyright: Helsingin kaupunginmuseo.

Finska romer levde genom århundraden på den finska landsbygden där man anpassade sitt liv utifrån de förutsättningar som fanns där. Mycket av deras yrkeskunskap och kunnande inom olika hantverk kom till sin rätt. På denna bild ser man en kringvandrande romsk familj på sin vandring i Punkaharjulla, år 1896. Copyright: Helsingin kaupunginmuseo.

Thomas Hammarberg under sin gästföreläsning på Stockholms universitet.

Mänskliga rättigheter i kris

I september i år promoverades Thomas Hammarberg, Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter, till hedersdoktor på juridiska fakulteten vid Stockholms universitet. Under sin gästföreläsning lämnade han dock en hel del kritik på hur olika länder och politiker arbetar och på den omöjliga uppgift som Europadomstolen har idag.

Text och foto: Bengt O Björklund

Thomas Hammarberg är Europakommissionär för mänskliga rättigheter sedan 2006. Han har varit verksam som journalist och diplomat. Generalsekreterare för Amnesty International 1980-86. Åren 1986-92 var han generalsekreterare i Rädda Barnen. Sedan 1994 är han ambassadör vid Utrikesdepartementet. Hammarberg var 2002-2005 generalsekreterare för Olof Palmes Internationella centrum. Han har promoverats bland annat för sitt arbete inom mänskliga rättigheter och barnrätt.

Med anledning av promoveringen höll Thomas Hammarberg en gästföreläsning på Stockholms universitet i mitten av oktober i år. Ämnet var: "Skyddet för mänskliga rättigheter i Europa - fungerar det?" Och svaret blev väl: Så där...

Det finns många aktörer på MR-arenan idag, den äldsta är Europadomstolen för mänskliga rättigheter.

– Det är i år femtio år sedan

Europadomstolen startade, den enda instans dit vanliga människor kan vända sig för att få Europakonventionen tolkad.

Europakonventionen som för övrigt fyller sextio år i år.

– Det är dags att se tillbaka och summera, att se vad vi kan göra bättre. Efter att Europadomstolen för mänskliga rättigheter fattat ett beslut är det vi som ska försöka se till att det leder till bindande regler, att skyddet mot kvinnovåld, människohandel och så vidare stärks.

Men domstolen är i kris. Varje år får den in 50 000 nya ärenden och de hinner inte med.

– Det är genant att processerna drar ut på tiden så, särskilt genant när fallet handlar om oacceptabelt långa väntetider i utdragna processer i hemlandet.

Inom kort kommer det att hållas ett möte om hur man ska göra med domstolens framtid och åsikterna går isär.

– En del vill att domstolen bara ska

hantera juridiska processer, andra att de bara ska driva pilotfall, en del tycker att domstolen är en chimär, något som inte alls fungerar, medan andra ser vikten av att ha en instans av detta slag.

Thomas Hammarberg talade också mycket om det virrvarr av organisationer och myndigheter som i praktiken gör samma jobb flera gånger, han menar att det är dags att politikerna börjar ta sitt ansvar och renodla verksamheterna, att en gång för alla bestämma vem det är som ska göra vad. De största aktörerna på MR-arenan är Europarådet, EU, OSSE och FN.

– Det är nästan för många institutioner som tävlar om vem som ska hålla i MR-frågorna. Givetvis samarbetar vi och har kontakt med varandra, men arbetet borde fördelas på ett mycket bättre sätt och det är de olika länderna som har ansvar för detta. EU:s och Europarådets roller i detta är mycket oklara.

Det är mycket pengar som försvinner i arbetet med de mänskliga rättigheterna. Och det är en olycklig konkurrenssituation.

– Det är inte rationellt med så många aktörer, menar Thomas Hammarberg.

Han tycker även att problemet med Europadomstolen är att de domar som fattas där inte tas till vara av de olika länderna.

– Det enskilda landet kan ta till vara på beslutet, men annars brukar politikerna i de flesta länderna inte bry sig om dessa domar som borde vara grunden för lagstiftning och nya regler.

Kanske borde Europarådet vara ensam aktör inom MR-frågor i Europa, med EU sätter fokus på den internationella problematiken.

Den oklara rollfördelningen och de kryphål som detta erbjuder vissa länder att smita undan sina åtaganden enligt Europakonventionen leder till stort lidande för många människor i Europa idag. Detta gäller särskilt migranter och flyktingar.

– Enbart i Europa finns det fem miljoner flyktingar som gått under jorden och som exploateras hårt av sin omgivning.

De lever under svåra förhållanden och under ett ständigt hot om avvisning. Inget av de länder som har många migranter har ratificerat konventionen om migranternas rättigheter. Ta bara Grekland där situationen är katastrofal för migranterna som sitter inspärrade som sardiner i fängelse. Det krävs ett solidariskt gemensamt ansvar för dessa migranter.

Ett annat problem idag som Thomas Hammarberg tog upp är den ökande

rasismen.

– Detta är något som har förvärrats och det är främst mot romer som dessa ytringar vänds. I Ungern där jag var nyligen är åttio procent av romerna arbetslösa, de har ingen utbildning och mord på romer är vanligt. Vi har inte alls klarat av denna fråga som i stort handlar om attityder och en politisk opportunist som håller på att urholka den demokratiska processen och tolkningarna av Europakonventionen. Vi har inte heller

lyckats särskilt bra med att integrera de östeuropeiska länderna in i vårt demokratiska system. Det råder fortfarande mycket korruption och många sitter i fängelse för sina politiska övertygelser. Det finns stora områden som vi inte täcker, trots alla konventioner. I Östeuropa råder det en stor rädsla bland MR-aktivister sedan mordet nyligen på den ryske människorättskampen Andrej Kulagin och den tjetjenska människorättsaktivisten Natalja Estemirova veckan innan.

Kaffe med kommissionär

Under parollen ”vet du vad det sociala Europa kan göra för dig?” bjöd EU-kommissionären för sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter, Vladimír Špidla in för en frågestund i Stockholm. I samband med detta så invigdes även informationskampanjen ”Vet du vad det sociala Europa kan göra för dig?”

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** Veronika Portik

Många intresserade hade samlats för att ställa frågor till Vladimír Špidla. EU-kommissionen sitter vid makten i fem år. Efter varje EU-val tillsätts en ny kommission.

I samband med den rådande finanskrisen är det många människor som blivit varslade om sitt arbete. Speciellt många ungdomar har svårt att få jobb, men enligt Vladimír Špidla är detta ingenting ovanligt under kristider.

– Jag är född i Slovakien och under min ungdom var det svårt att få jobb. Jag fick ta diverse småjobb och jobba mig uppåt. Om man inte var välutbildad var det svårt att få bra jobb, säger Vladimír Špidla.

När romernas situation i Europa kom upp gav kommissionären ett generellt svar. Han medgav att det finns mycket kvar att göra.

– Problemet med romernas situation är inte löst i något europeiskt medlemsland. Vad som är viktigt är att veta vilken nivå EU och medlemsländerna ska agera på. EU har inga direkta svar på hur man ska agera för att förändra och förbättra många romers livsvillkor. Kommissionen har under mandatperioden uppmärksammat romernas situation på EU-nivå, säger Vladimír Špidla.

Kommissionären var noga med att påpeka att de olika program som sker i Europa för att förbättra romernas livsvillkor inte enbart ska innefatta romerna, utan det är av stor vikt att även andra grupperingar i samhället är med i dessa.

– Segregation ska undvikas och integration måste bli mer etablerat. De romska frågorna handlar om bland annat rätten till utbildning, arbete och bostäder. Det är av stor vikt att de romska barnen får

en utbildning och en möjlighet till ett drägligt liv, säger Vladimír Špidla.

Ungdomsarbetslösheten är en av de frågor som EU-kommissionen prioriterar. Just i Sverige är detta en väl angelägen fråga. Den ekonomiska krisen har påverkat mycket i hela Europa. Enligt Vladimír Špidla är det i kristider alltid ungdomarna som hamnar i kläm och drabbas värst.

– Utbildning är en nyckelfråga och de med en högskoleutbildning i bagaget klarar sig bättre. De ungdomar som har haft problem i skolan ska få flera chanser att få den utbildning de behöver. Arbetsgivarna måste ge mycket stöd till ungdomarna så att de kan komma in på arbetsmarknaden. Min personliga erfarenhet är att det tog två år för mig att få ett vettigt jobb. Det var svårt, men jag gav inte upp, säger Vladimír.

Maria Leissner, ordförande i Delegationen för romska frågor.

Många åsikter om romer på arbetsmarknaden

I samband med Delegationen för romska frågor arbete hölls ett seminarium angående romer och arbetsmarknaden. Tjänstemän från olika kommuner och ämbeten var inbjudna till ett rundabordssamtal för att dela med sig av sina erfarenheter och förslag på hur romernas situation ska kunna förbättras i samhället.

Text: Mirelle Gyllenbäck **Foto:** Veronika Portik

Delegationen för romska frågor har fått ett förlängt uppdrag fram till juli 2010. Maria Leissner som är ordförande för delegationen menar att det är ett stort problem att så många romer står utanför arbetsmarknaden. Nio av tio romer står utanför den ordinarie arbetsmarknaden i Malmö framkommer det i en ny rapport. Heidi Pikkarainen som arbetar på Diskrimineringsombudsmannen säger att det är en mänsklig rättighet att inte bli diskriminerad. När det gäller romernas situation på arbetsmarknaden, har Sverige fått skarp internationell kritik av Europarådet. Kritiken handlar främst om att landet inte vidtar tillräckligt kraftfulla åtgärder för att förbättra situationen.

– I kritiken framkommer det att man rekommenderar Sverige att vidta särskilda åtgärder för att komma åt situationen. Den långvariga diskriminering romerna

har utsatts för i landet är ett av skälen till att situationen på arbetsmarknaden är som den är, säger Heidi Pikkarainen.

Enligt Heidi Pikkarainen får man inte glömma bort att den romska historien i Sverige är till stor utsträckning präglad av rasism. Medvetenheten om detta är väldigt liten i landet. Detta i sin tur påverkar vilka åtgärder man vidtar för att komma åt problemet. Det är få personer idag som på arbetsmarknaden vågar vara öppna med sitt romska ursprung. Få anmälningar från romer till Diskrimineringsombudsmannen handlar om arbetsmarknaden. Detta beror på två saker. Det är svårt för romerna att komma in på arbetsmarknaden och de har inte den utbildningen som krävs för att söka vissa arbeten.

Farbod Rezania arbetar på svenskt näringsliv Han pratade inte om specifikt

romer utan om invandrare generellt på arbetsmarknaden. Han påpekade att när det pratas om den svenska arbetsmarknaden rent generellt så pratas det mycket om de negativa aspekterna när det gäller arbete för olika slags invandrargrupper.

– Den som framförs i den allmänna debatten är att det endast är den svenska vita mannen som får jobb, men men det stämmer inte alls, säger Farbod Rezania.

Möjligheterna inom de olika etniska grupperingarna att starta egna företag skiftar markant. Vissa grupper har sedan de kommit till Sverige ett starkt eget företagande i ryggen. Detta medför att vissa grupperingar har lättare att etablera sig på arbetsmarknaden. Enligt Farbod Rezania är det viktigt att omsätta sin kunskap till yrke oavsett utbildningsnivå.

Att romer blir diskriminerade på många olika samhällsnivåer håller Farbod Rezania med om, men att varen- da gång anmäla diskriminering tror inte han på.

– Juridiska processer skapar rättvisa, men det är inte säkert att det skapar fler arbetstillfällen, säger Farbod Rezania.

Under mötet framkom det kritik mot att många kommuner inte har någon kontinuitet när det gäller projekt som handlar om olika romska frågor. Yvonne Kokkola, som tidigare har arbetat i Södertälje kommun var kritisk mot detta. Hon menar att detta i sin tur bidrar till utanförskap.

È Romani Glindas Rosario Ali Taikon berättade om att många romer upplever att de blir dåligt bemötta av Arbetsför- medlingen.

– Arbetsförmedlingen är noga med att inte gå utanför sina egna ramar och att hålla på det formella.

Arbetsförmedlingen har rent generellt en väldigt liten kunskap om den romska grupperingen, säger Rosario Ali Taikon.

Information från Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Upplever du dig diskriminerad på bostadsmarknaden?

Har du sökt bostad men fått avslag när du talat om vad du heter eller när de ser att du eller någon i ditt sällskap bär romska kläder? Blir du erbjuden lägenhet, men bara i vissa områden? Har du försökt byta bostad men inte lyckats? Tror du eller har du upplevt att din romska tillhörighet påverkat dina möjligheter på bostadsmarknaden? Du kan anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag-onsdag samt fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00. På torsdagar är motsvarande tider kl. 9.00-11.30.

Du kan även kontakta DO:s handläggare Heidi Pikkarainen för att få rådgivning. Du behöver inte anmäla händelsen till DO om du inte vill. Heidi Pikkarainen nås på 08-120 20 714 eller via e-post heidi.pikkarainen@do.se. Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats.

www.do.se

Protos

– en chilensk höstgryta

Det här behövs till ca 8-10 personer:

3 kaffekoppar	Chilenska protosbönor
½ kg.	Spagetti
4-5 färska	Chilensk chorizo
4 stora	Potatis
1 kg.	Pumpa
1 stor	Lök
4 st.	Vitlösklyftor
1st.	Köttbuljong tärning
1 tsk.	Paprika
1 tsk.	Kummin
1 tsk.	Basilika
½ dl.	Olja
2 burkar	Majs
1 knippe	Färsk koriander
Vatten och salt efter behov.	

Gör så här:

Skölj bönorna noga och lägg dem i blöt i 2 liter vatten över natten.

Koka bönorna i blötlägningsvattnet tills bönorna blir mjukare (Ca: 15min.) Skala och skär halva pumpan i lite större bitar, lägg bitarna i grytan med bönorna i det kokande vattnet och fortsätt koka i ca:30 min. (Fyll på mer vatten om det inte täcker pumporna.)

Efter koket, häll ut allt vatten genom ett durkslag och fyll sen på med nytt kallt vatten 3 liter och låt koka upp igen. Lyft ur de stora bitarna pumpor ur grytan, lägg på en djup talrik.

Skala och skär resten av pumpan och potatisarna i mindre bitar, Koka upp och sänk sen värmen under

grytan, och lägg i småbitarna av potatis och pumpa.

Ta av skinnet på den färska chorizon, fördela chori-zoköttet i grytan, salta efter behag låt puttra under lock.

Skala och hacka vitlösklyftorna och lökarna, fräs lökarna i en kastrull med ½ dl. olja. Salta den frästa löken och tillsätt 1 tsk. Kummin och 1 tsk paprika, håll över allt i den stora grytan och låt koka upp.

Mosa nu de stora kokta bitarna pumpor med en gaffel och häll tillbaks pumpamoset i grytan. Skölj majsen i ett durkslag och häll i majsen i grytan och rör om krydda med basilika.

När det kokat upp bryt i ½ kg spagetti och låt koka tills spagettin kokat klart. Hacka den färska korian-tern och strö den över höstgrytan

Smaklig måltid önskar vår gästcock Patricia Avila från Valparaiso i Chile.

Hon lagade grytan i Stockholms Hems lokal "Träffen" i Skärholmen.

Protos – a la Chilenos

Gado trubúl 8-10 ženénge

3 kučá	Chilenitsko fusújá (protos)
½ kg	Spagetti
4	Chilenitski chorízora
4 bare	Kolompíra
1 kg	Dudúm
1 baró	Purúm
4 kotorá	Sir
1 kotór	Guruvano buljonó
1 tsk	Pipárka
1 tsk	Kememágo
1 tsk	Busoióko
½ dl.	Vulój
2 kotíi	Kukurúzo
1 drez	Koriander

Ker gadea:

Xaláv mištó le fusújá. Muk te bešén ando paj jekh reat, 2 litri paj.

Čiráv le fusújá ande sa godo paj kaj bešlé anda e reat ande 15 minutsi. Rande thai šin o dudúm pe dopáš thai jekh anda le duj, ande cirútsa maj bare kotorá, tho andré le šindé kotorá ande é tigáia le fusujénsa. Maj muk te čiról ande 30 minutsi. (te trubúl, maj šor te vušarél o paj o dudúm.)

Kana čiriló o xabén, šor avri o paj ande jekh cíta. Maj šor andre 3 litri nevó paj. Le rigáte le baré kotorá dudúm ande jekh zumiáko tiári.

Gi pon cirol o paj le fusujénsa, rande le kolompíra thaj o dudúm kaj ašilás, thai šin de siné kotorá. Šor andre ande é tigája.

Le é morčí anda le chorízora, thai phag andré le

vastésa le chorízora ande siné kotorá.

Rande le purumá thai šin ande siné kotorá, čiráv ande ½ dl vulój 3-4 minutsi maj tho lon thaj jekh roj kememágo thaj jekh roj pipárka

Ličar le baré kotorá dudúm te anklél sar puré, šor andre o puré ande é tigája. Xaláv o kukurúzo ande é sita, šor andre ande é tigája, maj tho andré o busoióko. Kana čiról o paj phag pe dopáš o ½ kilo spaghetti. Muk sa te čiról gi pon gata le spaghetti.

Šin o drez koriander ande siné kotorá, šor oprál po o xabén.

Xan pe sastimáste ružil tuménge é Patricia Avila anda Valparaiso de Chile kaj čirada aménge o xabén.

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B**Porto
Betalt**

Ett av syftena med Delegationens hemsida är att sprida information till kommuner och andra myndigheter om romska informatörer, föreningar och organisationer. Information om Delegationen för romska frågor finns på hemsidan där ni även kan finna information som pdf-broschyrer på svenska, arli, engelska, finska, kaale, kelderaš och lovari.

På hemsidan publicerar vi rapporter, sammanfattningar och referat från konferenser och annan information med anknytning till de romska frågorna. Där presenteras även goda exempel på det arbete landets kommuner bedriver för att förbättra situationen för Sveriges romer.

Det romska föreningslivet i Sverige och inom EU är omfattande och det finns många romska lokalföreningar, riksförbund och församlingar. Vill ni komma i kontakt med romska lokalföreningar, riksförbund och församlingar kan ni gå in på Delegationens hemsida där ni finner deras kontaktuppgifter.

Flaggan för den romska folkgruppen blev antagen på den första romska världskongressen 1971 i London. Romer, roma (av rom, vilket betyder "man" på romanés), är en folkgrupp. Folkgruppen kallas även zigenare, en term som emellertid kan uppfattas som nedsättande och numera undviks i offentliga sammanhang i Sverige. Ordet zigenare kommer ursprungligen från den turkiska benämningen på romer: "Antziganoi." Av de cirka 20 miljoner romer som bor över hela världen, bor ungefär 15 miljoner i Europa, främst i Östeuropa. Det bör dock tilläggas att siffrorna är något osäkra, på grund av att många romer undviker att registrera sin etnicitet av fruktan för förföljelse.

Vill ni veta mer om romerna och deras historia gå gärna in på vår hemsida!

Adress och telefon

Postadress: Delegationen för romska frågor, 103 33 Stockholm

Besöksadress: Vasagatan 8-10 i Stockholm

Telefon (växel): 08-405 10 00